

BH.BANKAR

Bilten Udruženja banaka Bosne i Hercegovine • Билтен Удружења банака Босне и Херцеговине
Bilten Udruge banaka Bosne i Hercegovine • Banks Association of Bosnia and Herzegovina Bulletin

Broj 16, novembar/studeni 2009.
Izlazi tromjesečno

Teme broja:

Upravni odbor Udruženja banaka BiH:

Profitna stopa destimulirajuća

Sjednica Skupštine Udruženja banaka BiH:

Pravna država ključna za bh. bankarstvo

Aktualnosti:

Kriza godinu posloje, stanje, pouke i poruke

Komisija za tržište novca i kapitala Udruženja banaka BiH:

Aktivirati međubankarsko tržište novca

Intervju:

Radimir Božić, viceguverner Centralne banke BiH

- Članice Udruženja banaka BiH (4)
- Profitna stopa destimulirajuća (5)
- Pravna država ključna za BH bankarstvo (6)
- Kriza godinu poslije, stanje, pouke i poruke (8)
- Unaprijediti regionalnu saradnju (18)
- Zaštita od zloupotrebe osjetljivih podataka (21)
- Harmonizacija pravila i međusobno upoređivanje (22)
- Pomoć u prevazilaženju dilema (24)
- Kupiti pod bremenom odgovornosti (25)
- Ublažavanje posljedica krize (26)
- Model valutnog odbora je omogućio održavanje finansijske stabilnosti u BiH (30)
- Banke moraju upotrijebiti najbolje metode za upravljenje rizicima (34)
- Uskladiti podzakonska akta sa zakonom o zaštiti potrošača (36)
- Aktivirati međubankarsko tržište novca (37)
- Stav ministarstva finansija FBiH je diskriminirajući (38)
- Budućnost banke zavisi od njene sposobnosti da se održi na tržištu (39)

BH.BANKAR

Bilten Udruženja banaka Bosne i Hercegovine
 Билтен Удружења банака Босне и Херцеговине
 Bilten Udruge banaka Bosne i Hercegovine
 Banks Association of Bosnia and Herzegovina Bulletin

Adresa Udruženja:

Fra Anđela Zvizdovića 1/10, 71000 Sarajevo, BiH
 Tel.: +387 33 296 501, fax: +387 33 296 504
 e-mail: kontakt@ubbih.ba
 www.ubbih.ba

Broj 16 / Izlazi tromjesečno

Urednik glasila:

Julijana Mikulić Jurković

Redakcijski kolegij:

Bojan Umičević, Suzana Čerimagić,
 Samir Lačević, Mičo Vračar, Dalibor Čubela,
 Belma Hadžiomerović

Novinar koordinator:

Duda Adžović

Adresa redakcije:

Kneza Branimira 2b, 88000 Mostar
 Tel.: 00 387 36 444 213
 Fax: 00 387 36 444 219
 E-mail: julijana.mikulicjurkovic@hypo-alpe-adria.com

Naklada: 3000 primjeraka

Grafičko oblikovanje:

SHIFT kreativna agencija, Mostar

Fotografija:

arhiva UBBiH, Marko Mikulić, Jasmin Fazlagić

Tisak:

SUTON d.o.o., Široki Brijeg

BH.BANKAR

Uvodna riječ

Dragi čitatelji BH.BANKAR-a, još jednom veliki pozdrav u ovom kasnojesenjem broju od uredništva BH.BANKAR-a. Došlo nam je vrijeme kestena, bundeva, grijanja., ali nam se bliži i kraj godine, a time i zbrajanje računa i poslovnih rezultata. U rubrici „Aktualnosti“ pod naslovom „Krizu godinu poslije, stanje, pouke i poruke“ donosimo vam viđenja, stavove i ciljeve direktora banaka o krizi. O čemu ovisi budućnost banaka? Jedna je od tema koja najviše zanima sve sudionike finansijskog sektora, ne samo u BiH već i uopće. Upravo to pitanje bilo je goruća stvar i jedna od tema seminara „Procjena i upravljanje kreditima“, koji je održan u Sarajevu u organizaciji Udruženja banaka BiH u suradnji sa Agencijom za transfer finansijske tehnologije iz Luxembourg-a. Sudionici seminara su ukazali na poteškoće sa kojima se susreću u radu, između ostalog na kreditni rizik, rad sa lošim projektima, te na nedovoljno pravih ideja. Činjenica jest da banke u današnje vrijeme nisu samo finansijske institucije, već su i institucije koje su uslužni konzultanti svojim klijentima. Upravo zbog toga danas više od svega moraju razvijati ponudu usluga i novih paketa proizvoda, kako bi na individualan način pristupili, osvojili i zadržali svakog klijenta. Upravo o tome nam govori tekst pod naslovom „Budućnost banke zavisi od njene sposobnosti da se održi na tržištu“, što je sukus onoga što svaka od banaka u Udruženju postavlja pred sebe u predvečerje još jedne vrlo izazovne godine. Prema predavaču na seminaru, gospodinu Taymansu o kojem više možete pročitati unutar korica, temelj opstanka banaka su upravo zadovoljni klijenti, koje nije dovoljno samo pridobiti već i zadržati te učiniti lojalnima (ništa novo rekli bi). Unutar naših korica možete pročitati više o još jednoj vrlo važnoj temi za sigurnost i razvoj bankarskog sektora, a to je osiguranje finansijskih institucija, vrlo važan faktor poslovanja u ovako izazovnim vremenima. Tekst donosi savjete kako se najbolje zaštititi i osigurati u predstojećoj godini, za koju kažu da će biti izazovnija od ove, kroz reportažu sa okruglog stola u organizaciji Visa broker osiguranja, Marsh Cee iz Londona, Bosna Re i Udruženja banaka BiH. Na stranicama BH.BANKAR-a donosimo i informacije što je to PCI DSS ili Payment Card Industry Data Security Standard. U sklopu Fraud foruma pri Udruženju banaka BiH održana je prezentacija irske firme Sysnet koja radi na implementaciji sigurnosnih standarda u cilju zaštite od zlouporabe kartičnih podataka. Ovim standardom popisano je sve što se preporuča bankama koje se bave kartičnim poslovanjem kako bi se zaštitile od zlouporabe kartičnih podataka, i u segmentu izdavanja kartica, i u oblasti rada sa trgovcima. Pročitajte više o dosadašnjim iskustvima Sysneta i prijedlogu rješenja koji omogućavaju učinkovit i brz način implementacije ovog standarda.

Prvi korak ka implementaciji je upravo edukacija zaposlenika banaka o načinu funkcioniranja ovog sustava, što vjerujem da će naići na odobravanje brojnih zaposlenika banaka, čija pisma konstantno zaprimamo i objavljujemo želeći potaknuti poslodavce na edukaciju i kretanje ukorak s našim zapadnim susjedima. Odgovor na pitanje „Kako održati trend rasta u vremenu krize?“ čitateljima BH.BANKAR-a ekskluzivno donosi izvješće sa Interbalkanskog foruma Udruženja banaka koji se održao u Sarajevu. Skupu su prisustvovali predstavnici Udruženja banka te članice Interbalkanskog foruma iz Cipra, Grčke, Turske, Crne Gore, Srbije i naše zemlje, koji su zaključili da bi se njihova suradnja trebala unaprijediti i podići na višu razinu, definirati način suradnje sa EFB te zajednički raditi na propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca. Donosimo vam i intervju sa viceguvernerom Centralne banke BiH Radomirom Božićem, koji odgovara na važna goruća pitanja o temama kao što su referentna kamatna stopa, monetarna politika, te supervizija, kao važnim segmentima bankarskog poslovanja, od čijeg djelotvornog funkcioniranja ovisi efikasnost rada bosanskohercegovačkih banaka. Nadamo se da ćemo vam i ovim brojem odgovoriti na neka pitanja s kojima se susrećete u svakodnevnom radu, kao i donijeti novitete iz finansijskog sektora u Europi i svijetu. Vjerujem kako ćemo mi bankari kreiranjem novih proizvoda i usluga u korist nas i naših klijenata pokrenuti razvoj i napredak bankarskog sektora u BiH i uskoro pronaći izlaz iz krize.

Do sljedećeg broja srdačno Vas pozdravljam

Julijana Mikulić Jurković
 Julijana Mikulić Jurković,
 urednica

ČLANICE UDRUŽENJA BANAKA BOSNE I HERCEGOVINE

BALKAN INVESTMENT BANKA A.D.

Bana Miloslavljevića 8, 78000 Banja Luka, BiH
Tel: +387 51 245 111 Fax: +387 51 245 145

BOBAR BANKA A.D.

Njegoševa 1, 76000 Bijeljina, BiH
Tel: +387 55 211 551, 207 739
Fax: +387 55 207 759

BOR BANKA

Obala Kulina Bana 18, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 213 317 Fax: +387 33 278 550

BOSNA BANK INTERNATIONAL

Trg djece Sarajeva bb, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 275 130 Fax: +387 33 203 122

FIMA BANKA DD

Kolodvorska 5, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 720 070 Fax: +387 33 720 100

HYPO-ALPE-ADRIA BANK

Kneza Branimira 2b, 88000 Mostar, BiH
Tel: +387 36 444 444 Fax: +387 36 444 400

HYPO-ALPE-ADRIA BANK A.D.

Aleja S. Save 13, 78000 Banja Luka, BiH
Tel: +387 51 336 731, 336 500
Fax: +387 51 336 730

IEFK BANKA A.D.

Vase Pelagića 11a, 78000 Banja Luka, BiH
Tel: +387 51 221 400, Fax: +387 51 231 432

INTESA SANPAOLO BANKA BIH

Obala Kulina Bana 9a, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 497 555 Fax: +387 33 497 572

INVESTICIONO-KOMERCIJALNA BANKA

Trg BiH 1, 72000 Zenica, BiH
Tel: +387 32 448 400, 448 448
Fax: +387 32 245 656

KOMERCIJALNO-INVESTICIONA BANKA

Ibrahima Mržljaka 3,
77230 Velika Kladuša, BiH
Tel: +387 37 771 253 Fax: +387 37 772 416

NOVA BANKA A.D.

Jovan Dučića 17, 76000 Bijeljina, BiH
Tel: +387 55 230 300, 230 301
Fax: +387 55 201 410

NLB RAZVOJNA BANKA BANJA LUKA

Milana Tepića 4, 78000 Banja Luka, BiH
Tel: +387 51 221 620 Fax: +387 51 221 623

NLB TUZLANSKA BANKA TUZLA

M. Tita 34, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 259 252 Fax: +387 35 251 414

PROCREDIT BANK D.D.

Emerika Bluma 8, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 250 950 Fax: +387 33 250 971

PAVLOVIĆ INTERNATIONAL BANKA A.D.

Slobomir, Karađorđeva 1, 76000 Bijeljina, BiH
Tel: +387 55 232 300 Fax: +387 55 232 301

POŠTANSKA BANKA

Branilaca Sarajeva 20/9, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 212 993 Fax: +387 33 210 007

PRIVREDNA BANKA

Alipašina 6, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 277 706 Fax: +387 33 664 175

RAIFFEISEN BANK BH

Danijela Ozme 3, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 287 101 Fax: +387 33 213 851

RAZVOJNA BANKA FEDERACIJE BIH

Igmanska 1, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 660 127 Fax: +387 33 277 986

SPARKASSE BANK D.D.

Trampina 12/VI, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 (0) 28 03 00, Fax: +387 (0) 28 02 31

TURKISH ZIRAAT BANK BOSNIA

Dženetića Čikma 2, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 564 100, Fax: +387 33 564 101

UNION BANKA

Dubrovačka 6, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 664 472, 664 470
Fax: +387 33 201 571

UNICREDIT BANK A.D. BANJA LUKA

Marije Bursać 7, 78000 Banja Luka, BiH
Tel: +387 51 243 201 Fax: +387 51 212 830

UNICREDIT BANKA

Kardinala Stepinca bb, 88000 Mostar, BiH
Tel: +387 36 312 123 Fax: +387 36 312 129

VAKUFСКА BANKA

Maršala Tita 13, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 280 102 Fax: +387 33 663 399

VOLSKBANK BH

Fra Anđela Zvizdovića 1, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 295 616 Fax: +387 33 263 832

VOLSKBANK A.D. BANJA LUKA

Jevrejska bb/II, 78000 Banja Luka, BiH
Tel: +387 51 241 101 Fax: +387 33 215 771

Profitna stopa destimulirajuća

Povodom sudskih procesa na osnovu tužbi koje se odnose na primjenu Zakona o zaštiti potrošača, Upravni odbor je zaključio da se uputi dopis MMF-u.

Razmatrajući informaciju o poslovanju bankarskog sektora u našoj zemlji, Upravni odbor Udruženja banaka BiH (UBBiH) je na svojoj desetoj sjednici konstatovao da je profitna stopa bankarskog sektora zabrinjavajuće niska i da destimulativno djeluje na potencijalne investitore.

Na sjednici je odlučeno da se sjednica Skupštine UBBiH održi 22. ovog mjeseca, s tim da bude iz dva dijela. Prvi bi bio u UNITIC centru u Sarajevu, gdje bi se definirali stavovi oko tačaka dnevnog reda, a nakon toga bi se održao sastanak kod guvernera Centralne banke BiH (CBBiH). Prisustvo tom sastanku potvrdili su direktori agencija za bankarstvo, a uputiće se poziv i Agenciji za osiguranje depozita BiH i entitetskim ministarstvima finansija.

Inače, predlog guvernera je da se na Skupštini UBBiH prezentiraju dvije teme koje bi upriličila Centralna banka i to „BH bankarstvo - stanje i perspektive“, te „Unutrašnji platni promet“, uz mogućnost prisustva regionalnog direktora MMF-a i rezidentnog predstavnika Svjetske banke u BiH.

Povodom sudskih procesa na osnovu tužbi koje se odnose na primjenu Zakona o zaštiti potrošača, Upravni odbor je zaključio da se uputi dopis MMF-u.

Ocijenjeno je da treba zahtijevati da se „relaksacije“ kategorisanja kredita, koje se na temelju odluke agencija za bankarstvo, odnose na građanstvo, istovjetno primjene i na pravna lica.

Upravni odbor smatra da se, povodom primjene računovodstvenih standarda, agencijama za bankarstvo uputi zahtjev za instrukcije. Također je zaključeno da se za sljedeću sjednicu prepri Odluka o imenovanju predsjednika UBBiH, s obzirom na utvrđenu godišnju rotaciju članova Upravnog odbora na mjesto predsjedavajućeg.

Na sjednici je usvojen izvještaji o aktivnostima Udruženja banaka između dvije sjednice, kao i plan aktivnosti do kraja godine.

Dogovoreno je da se godišnji skup „Banke i supervizija“ održi u novembru uz načelni predlog da to bude na Vlašiću.

Sjednica Upravnog odbora UBBiH

Upravni odbor smatra da se, povodom primjene računovodstvenih standarda, agencijama za bankarstvo uputi zahtjev za instrukcije. Također je zaključeno da se za sljedeću sjednicu prepri Odluka o imenovanju predsjednika UBBiH, s obzirom na utvrđenu godišnju rotaciju članova Upravnog odbora na mjesto predsjedavajućeg.

Pravna država ključna za bh. bankarstvo

Bankari u BiH smatraju da treba izmijeniti i dopuniti Zakon o zaštiti potrošača, jer je nejasan i neprecizan, različito se tumači i nedorečen je u dijelu nadležnosti institucija. Prema njihovom mišljenju, 16 preporuka ombudsmena za zaštitu potrošača u BiH upućenih bankama su pravno nesprovodive, ne korespondiraju sa ostalim zakonima koje je potrebno uskladiti sa Zakonom o zaštiti potrošača

Da je bankarima omogućeno da se izjasne i učestvuju u izradi zakonskih akata ne bi se desilo postojeće stanje pravne nedefiniranosti u kojem su bankama nametnuti neprimjereni i neizvjesni uslovi poslovanja. Zaštita pravnog poretka od ključnog je značaja za bh. bankarstvo, zaključeno je na sjednici Skupštine Udruženja banaka BiH.

Bankari u BiH smatraju da treba izmijeniti i dopuniti Zakon o zaštiti potrošača, jer je nejasan i neprecizan, različito se tumači i nedorečen je u dijelu nadležnosti institucija. Prema njihovom mišljenju, jedan broj od 16 preporuka ombudsmena za zaštitu potrošača u BiH upućenih bankama su pravno nesprovodive, ne korespondiraju sa ostalim zakonima koje je potrebno uskladiti sa Zakonom o zaštiti potrošača. U takvim okolnostima bankarskom sektoru je veoma teško poslovati. Kao ilustracija za pogrešno tumačenje navodi se činjenica da je tim zakonom dužnik preinačen u potrošača, što je zamjena teza, jer svako ko uzme kredit je prevashodno dužnik, a pod terminom potrošač podrazumijeva se nešto drugo.

Pomoć institucija

To je rečeno na sjednici Skupštine Udruženja banaka BiH (UBBiH), na kojoj je razmatrano stanje i problematika finansijskog sektora u našoj zemlji. Konstatovano je da je za dosljednu primjenu Zakona o zaštiti potrošača nužno ispoštovati član 130. toga zakona koji obavezuje entitete i Distrikt Brčko da donesu podzakonska akta.

Na sastanku je istaknuto da ombudsmen treba da definiše šta je potrošački kredit i banke će to poštovati i da ne treba štiti niti banku, niti njenog direktora, nego pravni sistem i građane naše zemlje. Također je rečeno da je zaštititi prava banaka dužnost nadležnih institucija i da iza naših banaka stoje evropske banke koje neće

dozvoliti da im se ruši brend zato što se njihova banka u BiH blati.

Predloženo je uspostavljanje institucije ombudsmena za bankarstvo, po ugledu na evropske zemlje, kao i da se novim zakonskim rješenjem agencijama za bankarstvo dodijeli nadležnost za provođenje Zakona o zaštiti potrošača. Naglašeno je da one treba da se više angažuju i pomognu u primjeni toga Zakona. Zajednička je ocjena da su agencije u tome pasivne i da ih treba podsjetiti da nisu samo supervizori, nego i regulatori.

Stav Skupštine je da Međunarodnom monetarnom fondu (MMF) treba predočiti probleme sa kojima se u pravnom sistemu suočava bankarski sektor, jer je u njegovom interesu da u BiH postoji dobar bankarski sistem. Sugerirano je da se MMF-u ukaže i na potrebu donošenja relaksirajućih mjera za privrednike,

Prema riječima izvršnog sekretara UBBiH Mije Mišića, potrebno je insistirati da banke učestvuju u kreiranju zakona, jer

da su mogli reći šta misle dok su podzakonski i zakonski akti bili u pripremi ne bi imali nedoumica.

Radi efikasnije prinudne naplate i uspostavljanja finansijske discipline potrebno je, rečeno je, izvršiti analizu sadržaja i efekata primjene Zakona o platnim transakcijama entiteta, ali i ukupnu analizu platnog prometa, te se opredijeliti za neki od modela prinudne naplate, uz obrazloženje da bi dobro rješenje bilo da prinudnu naplatu obavljaju komercijalne banke kod kojih se vodi glavni račun obveznika.

Zatim, u entitetskim zakonima precizirati mjesto i ulogu mjenice kao sredstva osiguranja i plaćanja, te posebno riješiti problem mjenične naplate i blokade računa. Također je predloženo da se iz entitetskih zakona o finansijskom poslovanju briše član po kojem su banke dužne da jednom mjesečno objavljuju nesolventne pravne osobe, jer postoji Centralni registar transakcijskih računa, kao i da Ministarstvo FBiH riješi vi-

šegodišnji problem neobjavlivanja neaktivnih računa. Odluka agencija za bankarstvo o dopuni Odluke o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite smatraju se lošim rješenjem i preporučeno se njihovo preispitivanje. Član 14 b Zakona o doprinosima FBiH ocijenjen je nesprovodivim.

- U tom domenu radna grupa za godinu dana nije usaglasila niti dala bankama upute o postupanju. Porezne uprave pojedinih kantona upozoravaju banke da će pokrenuti parnične postupke za neprovođenje članka 14 b toga zakona. Federalno ministarstvo financija bi trebalo to da spriječi - naglasio je Mišić.

Ukazano je i na, kako je rečeno, diskriminirajući stav Federalnog ministarstva finansija u primjeni Zakona o porezu na dohodak, odnosno Pravilnika o primjeni toga zakona, da će se povoljnijim kreditima i pozajmicama, za koje treba obračunavati oporezovanu korist, smatrati oni krediti i pozajmice odobreni nakon 1. januara ove godine, koje je poslodavac zaposleniku dao bez kamata ili sa kamatom nižom od tržišnog prosjeka, te se u tom slučaju korist koju je uposlenik ostvario utvrđuje kao oporezovani prihod. Na taj način, istaknuto je, bankarski radnici se dovede u neravnopravan položaj u odnosu na druge građane. Zaključeno je da se nijedan od ovih problema neće moći riješiti bez pomoći nadležnih institucija.

Sastanak kod guvernera Centralne banke BiH

Istoga dana, nakon sjednice Skupštine Udruženja banaka BiH, guverner Centralne banke BiH (CBBiH) Kemal Kozarić sa saradnicima, održao je sastanak s direktorima komercijalnih banaka u BiH, UBBiH, direktorima agencija za bankarstvo, predstavnicima entitetskih ministarstava finansija, predstavnicima USAID PARE projekta i šefom Misije Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) u BiH Kostasom Hristuom (Costas Christou) i direktorom Ureda Svjetske banke u BiH Markom Mantovaneli (Marco Mantovaneli).

Guverner Kozarić je pozvao komercijalne banke da snažnije kreditiraju privredu i stanovništvo, s obzirom na činjenicu da su banke izuzetno likvidne i da drže znatno više sredstava iznad obavezne rezerve koja bi mogla biti stavljena u funkciju kreditiranja.

- Bankarska industrija je zdrava i dobro kapitalizirana. S obzirom na okolnosti banke su promijenile odnos prema davanju kredita, što je bilo za očekivati. Dotok kapitala iz vana je usporen, pa su se okrenule domaćim izvorima koji su skupi. To je uticalo na blagi rast kamatnih stopa.

- Bankarska industrija je zdrava i dobro kapitalizirana. S obzirom na okolnosti banke su promijenile odnos prema davanju kredita, što je bilo za očekivati. Dotok kapitala iz vana je usporen, pa su se okrenule domaćim izvorima koji su skupi. To je uticalo na blagi rast kamatnih stopa.

Bankarski sektor se mora solidarisati i harmonizovano djelovati. Zbog smanjenja aktivnosti komercijalne banke bilježe znatan pad prihoda. Ipak, mislim da će doći vrijeme kada će banke intenzivnije nastaviti sa svojom važnom ulogom u ekonomiji BiH. Slobodno je formiranje kamatnih stopa i klijent zna šta potpisuje. Nije moralo doći do suda. Taj proces nikome neće donijeti benefite. Niko ne radi bez profita, rekao je Kozarić. Predstavnici MMF-a i Svjetske banke informirali su prisutne o aktivnostima vezanim za stand by aranžman s MMF-om i planovima Svjetske banke za kreditnu liniju podrške malim i srednjim preduzećima u BiH.

Na sastanku je zaključeno da će predstavnici komercijalnih banaka, u saradnji sa entitetskim ministarstvima finansija i agencijama za bankarstvo, raditi na izradi podzakonskih akata za primjenu državnog Zakona o zaštiti potrošača kako bi bila omogućena njegova primjena. Pozdravljena je nedavna odluka agencija za bankarstvo o relaksaciji propisa kada je riječ o odobrenju kredita građanima, te predloženo da se slična odluka donese i za privredne subjekte s ciljem olakšavanja

njihovog poslovanja u uslovima ekonomske krize. Naime, rečeno je da je svuda u svijetu država pomogla bankama i privredi, a kod nas osim obaveze rezerve nije bilo relaksacije koju treba obezbijediti u korporativnom dijelu. To znači, pojašnjenje je, da se u vremenu krize zadrže relaksacije u postojećem okviru, te da banke majke imaju ograničenja zbog ograničenja uslovljenih članstvom u EU. Takvim relaksacijama banke, istaknuto je, ne bi povećavale profit nego plasman sredstava klijentima koji su aktivni, ali imaju problema.

Razmatrano je i pitanje oporezivanja komercijalnih banaka, pri čemu je istaknuta potreba ujednačavanja propisa iz domena poreske regulative za entitete i Brčko Distrikt BiH. Time bi bila poboljšana pravna sigurnost u poslovanju na cijelom prostoru BiH. Dogovoreno je i unapređenje sistema prinudne naplate kada je riječ o izvršenjima na novac. Odlučeno je da bude formirana radna grupa u čijem sastavu bi bili predstavnici entitetskih ministarstva finansija, agencija za bankarstvo, UBBiH i CBBiH koji će kreirati i predložiti izmjene i dopune Zakona o platnim transakcijama, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o mjenici i čeku.

Kriza godinu poslije, stanje, pouke i poruke

Prošla je godina od kako je talas ekonomske i finansijske krize žestoko zapljusnuo našu planetu, ostavio dubok trag i uzeo značajan danak u nacionalnim ekonomijama i bankarstvu širom svijeta. Mnoge zemlje su poduzele sve da zaštite svoj bankarski sektor i što je moguće više ublaže posljedice krize. O tome koliko se svjetska finansijska kriza odrazila na bankarstvo u Bosni i Hercegovini za naš list govore direktori bh. banaka.

Berislav Kutle, direktor UniCredit banke

Zaštiti dignitet i prava banaka

- Protekla godina donijela je značajne izazove kako za svjetsku ekonomiju tako i za poslovanje UniCredita u Europi i Bosni i Hercegovini. Uzroci su danas svima poznati: finansijski sektor Sjedinjenih Američkih Država postao je materijalno izvoriste tržišnih turbulencija, a njegova liberalna regulativa omogućila je raznim finansijskim i parafinansijskim institucijama prevelik odmak od temeljnog kriterija pri plasiranju sredstava - brige za povrat glavnice. Događanja na američkom tržištu reflektirala su se na ostala svjetska tržišta kapitala tako da danas svjedočimo težoj dostupnosti izvora financiranja kao i transferu turbulen-

cija s finansijskog na realni sektor u cijelom svijetu. U BiH, nakon najvećeg poslovnog iskušenja za cjelokupni bankarski sektor, povlačenja preko 800 milijuna KM depozita građana i kompanija, u zadnje vrijeme kontinuirano bilježimo porast štednje i povrat depozita. Zahvaljujući izoliranosti domaćih banaka i nerazvijenosti lokalnih tržišta naspram svjetskih (što se pokazalo kao prednost u nedavnoj situaciji), uspjeli smo izbjeći direktne posljedice globalne finansijske krize koje su zahvatile Zapadni svijet. Konzervativnim politikama poslovanja domaćih banaka (strogim zakonskim limitima iz područja likvidnosti), dodatno smo bili zaštićeni i uspjeli očuvati likvidnost.

Cijelo to vrijeme poslovanje Grupe UniCredit na području CEE i UniCredit Bank u BiH je bilo stabilno, a izgledi za budućnost

su nam i dalje ostali pozitivni. Zadržali smo pozitivan stav zato što znamo da se možemo osloniti na svoju najveću snagu, stalnu i duboku posvećenost našim klijentima, zaposlenicima, investitorima, zajednici koju uslužujemo, kao i održivom uspješnom poslovanju naše kompanije.

Na tržištu BiH još uvijek je nejasna sveukupna slika tržišnih događanja i utjecaja na pojedine grane gospodarstva. S obzirom da lokalne banke nisu bile izložene toksičnim proizvodima međunarodnih finansijskih tržišta, bosansko-hercegovačko tržište nije bilo u tolikoj mjeri niti pogođeno, ali posljedice se tek trebaju sagledati.

UniCredit Grupa u Bosni i Hercegovini, zahvaljujući pripadnosti međunarodnoj bankarskoj grupaciji, iskoristila je cjelokupnu situaciju kako bi ojačala svoje ključne

Zahvaljujući izoliranosti domaćih banaka i nerazvijenosti lokalnih tržišta naspram svjetskih (što se pokazalo kao prednost u nedavnoj situaciji), uspjeli smo izbjeći direktne posljedice globalne finansijske krize koje su zahvatile Zapadni svijet.

prednosti u odnosu na konkurenciju: dodatno je proširena disperzija kreditnog rizika te su osigurani izvori financiranja i sredstva za financiranje rasta i razvoja naših klijenata i države.

Lekcije koje smo kroz krizu naučili:

- Kapacitet upijanja rizika - zahvaljujući diverzifikaciji, čvrsto smo apsorbirali kreditne rizike.

- Učinkovita struktura troškova - discipliniranim pristupom troškovima tijekom krize uspjeli smo ih smanjiti, kako u zemljama Zapadne Europe, tako i u CEE.

- Fokus na upravljanje rizikom - poduzete akcije praćenja, upravljanja i dodatnog smanjivanja rizika.

- Potreba za jačanjem kapitala - unatoč krizi smo održali proizvodnju kapitala.

Danas kao nikad prije, u BiH se javlja potreba jačanja uloge pravne države, njenog nesmetanog funkcioniranja, ali i jasnoće i provedivosti odredbi domaćih zakona i to smatram kao najvećom poukom.

Ne treba dodatno objašnjavati kako poslovanje svih banaka počiva na principu poštivanja pravne norme, ali *vice versa*, to se očekuje i od države. Mi smo nažalost bili svjedoci neugodne situacije, svojevrstne hajke na banke, u kojoj, usudujem se reći, pravna država nije pokazala željenu nepristranost. Domaća javnost je, podsjećam, kontinuirano bila obmanjivana malicioznim spominjanjem vođenja sudskih postupaka čime se radilo protiv interesa građana. Mislim kako sudstvo nije uspjelo napraviti objektivan i neovisan odmak od dnevno-političkih i populističkih tema u cijeloj toj situaciji koja i danas traje, doduše u manjem intenzitetu.

Sve navedeno daje nam za pravo zahtijevati sinkronizirano djelovanje svih nas radi zaštite prava i digniteta banaka Bosne i Hercegovine, kako bismo zaštitili sve naše klijente radi kojih banke postoje i na kraju krajeva zahtijevamo institucionalno djelovanje u cilju dugoročne samoodrživosti BiH.

Michael Mueller, direktor Raiffeisen banke BH

Banke ispravno reagirele

- Nakon jakih turbulencija koje su se na svjetskom finansijskom tržištu dešavale u periodu od godinu unazad, možemo konstatovati da danas imamo vrlo zadovoljavajuće stanje. Konkretno, banke u BiH su zadržale svoju stabilnost i njihova likvidnost

Kao neminovan slijed udara finansijske krize koji su se osjetili u Bosni i Hercegovini, bile su reakcije banaka koje su u svojim aktivnostima akcenat stavile na praćenje likvidnosti i procjenu rizika. To je u principu značilo smanjenje aktivnosti u kreditiranju.

nije ugrožena. Kao takve, banke mogu podržati brzi izlazak bh. privrede iz krize. Bez ovakvog bankarskog sistema oporavak nikako ne bi bio moguć.

Kao neminovan slijed udara finansijske krize koji su se osjetili u Bosni i Hercegovini, bile su reakcije banaka koje su u svojim aktivnostima akcenat stavile na praćenje likvidnosti i procjenu rizika. To je u principu značilo smanjenje aktivnosti u kreditiranju.

U to vrijeme ovakve aktivnosti banaka mnogima su se, na prvi pogled, činile neprimjerenim, zbog negativnog utjecaja na privredu. Ipak, danas vidimo da su banke ispravno reagirale i tako sačuvale bonitet i svoju operativnost. Da se desio kolaps bilo koje banke u BiH danas bi imali nesagledive posljedice kako u našem finansijskom sistemu, tako i u cjelokupnoj BH ekonomiji.

Sa današnje tačke gledišta svi će se složiti sa činjenicom da je neometano funkcioniranje bankarskog sektora preduslov za zdravo funkcioniranje ekonomije jedne države.

Poslovni model Raiffeisen grupacije baziran je na konzervativnom pristupu komercijalnom bankarstvu i već više od 100 godina pokazuje se vrlo uspješnim. Upravo zahvaljujući ispravnom odabiru poslovnog modela i ova krizna vremena prošli smo bez većih teškoća u poslovanju, zajedno sa našim klijentima.

No, moramo biti svjesni da kriza još nije iza nas, te da će još izvjesno vrijeme banke poslovati sa povećanom pažnjom usmjerenom na kreditne rizike. Vrlo je važno da u ovoj fazi banke usko sarađuju sa klijentima i da se fokusiraju na njihove situacije prozurokovanе krizom, te da zajedno nalaze načine kako ih prevazići. U ovom slučaju posebno mislim na reprogramme kreditnih zaduženja kod firmi sa neprilagođenom strukturom refinansiranja i reprogram u slučajevima gdje preduzeća posluju na zdravim temeljima i imaju šansu za dalji opstanak na tržištu.

Vijesti sa međunarodnog finansijskog tržišta su pozitivne, tako da već naziremo kraj krize. Mi u BiH možemo nastaviti svoje aktivnosti bez posljedica. Mislim da je sada na političarima - svjetskim liderima da, zajedno sa regulatorima, dobro analiziraju dešavanja u proteklih godinu dana. Kriza nam je pokazala koliko su svjetska finansijska tržišta povezana i koliko je važno da se ovoj problematici pristupa na međunarodnom nivou. Kako bi se spriječile ovakve situacije u budućnosti, neophodno je poduzeti aktivnosti kojima će se povećati regulativa, posebno u špekulativnim poslovima.

Naravno, i ovdje, kao i svugdje, vrijedi činjenica da se to može ispuniti samo u timu, što podrazumijeva i međunarodnu saradnju i regulativu.

Petar Jurčić, direktor Hypo Alpe-Adria-Bank d.d.

Recesija svojevrstni test stabilnosti za bankarsku industriju

Globalna ekonomska i finansijska kriza na različite načine i vrlo slojevito je utjecala na ukupno poslovanje bankarskog sektora

Petar Jurčić

Ekonomске turbulencije koje smo svi u određenoj mjeri osjetili podsjetnik su na varljivost poslovnog okruženja u kojem djelujemo, te na samu činjenicu povezanosti i uzajamne sraslosti ekonomija zemalja i regija.

u BiH. Ovo je bilo izuzetno izazovno razdoblje za sve nas i upravo je recesija bila svojevrsni test stabilnosti za bankarsku industriju u cjelini, ali i korporativni sektor koji posluje na tržištu, kako u BiH tako i u regiji.

- Ekonomске turbulencije koje smo svi u određenoj mjeri osjetili podsjetnik su na varljivost poslovnog okruženja u kojem djelujemo, te na samu činjenicu povezanosti i uzajamne sraslosti ekonomija zemalja i regija. Impresivna je činjenica u kojoj je mjeri poljuljano financijsko tržište u SAD-u utjecala na sve svjetske ekonomije – izravno i neizravno. Stoga, neoboriva je teza kako smo svi dio jednog globalnog poslovnog okruženja u kojem je neovisnost nepoznat pojam. Eksterni utjecaji na ekonomiju u BiH mogu se potkrijepiti podacima o značajnom i dvoznamenkastom padu vanjskotrgovinskih ekonomskih aktivnosti, kao rezultat smanjene potražnje za izvoznim proizvodima, dok slaba unutarnja potražnja oslikava evidentan pad kupovne moći sta-

novništva. Istodobno, suzdržavanje ekonomije producira eroziju javnih prihoda i samim tim implicira stvaranje fiskalnih deficita koji se moraju premostiti sredstvima Međunarodnom monetarnog fonda.

Ono što su banke uradile koncem 2008. i kroz 2009. godinu je da su podvukle crtu, razvile strategiju pojačanog praćenja kreditnog rizika, te preispitale još jednom svoj kreditni portfelj uzimajući u obzir i prirodu prihoda korporativnog sektora, a nakon restriktivnih mjera u javnom sektoru i smanjenje prihoda stanovništva.

Kvalitetno disperziran kreditni portfelj i maksimalno umanjene kreditnog i tržišnih rizika bankarskog poslovanja svakako su primarne zadaće na koje se obraća posebna pozornost u bankarskom djelovanju. S druge strane, naš je zadatak pružiti i financijsku potporu svojim klijentima, kako bi u što skorijem roku izašli iz kriznog razdoblja, te nastavili kvalitativno i kvantitativno uspješno poslovati u ovom izazovnom eko-

nomskom ciklusu. Cilj je, sada više nego ikad, pružiti potporu klijentima koji su se u proteklih godinu dana suočili sa ozbiljnim poteškoćama u svom poslovanju.

Ekonomski oporavak neće ići jednako u svim zemljama i regijama. Procjena je da će bh. tržištu koje je karakterizira itekako turbulentno poslovno okruženje, nevezano za dešavanja u proteklih godinu dana i globalnu krizu, trebati više vremena kako bi osjetilo pozitivne učinke oporavka razvijenih svjetskih ekonomija. Usprkos strukturnim manjkavostima domaće ekonomije, treba iskazati umjereni optimizam kako će ponovno uspostavljanje intenziviranih financijskih tijekova prema ovom dijelu Europe i oživljavanje ukupne dinamike kreditnih aktivnosti dati neprocjenjivi doprinos blagom oporavku, prema trenutnoj slici ekonomije, već s istekom sljedeće godine, a značajnije poboljšanje trebalo bi se svakako osjetiti tijekom 2011. godine.

Hypo Alpe-Adria-Banci, kao važnom poslovnom subjektu u regionalnom i bh. bankarskom i financijskom sustavu primarni je cilj zadržati dosegnuti obujam poslovanja. Isto tako, zadaća je i optimizirati troškove, te u značajnoj mjeri amortizirati mnogobrojne negativne učinke ekonomske krize koju bh. ekonomija osjeća već više od godinu dana, te koja će još određeno vrijeme imati utjecaja na poslovanje bh. kompanija.

Svakako, ono što će nam u narednom razdoblju biti prioritetni zadatak su aktivnosti još većeg intenziteta, prije svega, na kreiranju kvalitetnih paketa usluga za naše klijente, kao i definiranje poslovnog i financijskog pristupa pravnim osobama u skladu sa tržišnom segmentacijom na SME, Public i Corporate klijente s primarnim ciljem kreiranja i prezentiranja proizvoda koji će odgovarati njihovim pojedinačnim poslovnim potrebama.

Ranko Labović, direktor UniCredit banke Banja Luka

Problem nije u bankama

- Krajem 2008. u svjetskoj javnosti objelodanjen je veći dio problema sa kojima je praktično započela masovna financijska kriza i mi smo sa pravom, kao mali dio globalne mreže očekivali da će taj „cunami“ da pogodi i naše poslovanje. Kako je krizu, prije svega većim dijelom pokrenula kriza

nelikvidnosti jednog broja velikih banaka u USA i djelimično Evrope, banke u BiH su bile u fokusu javnosti. Izgledalo je da sve zavisi od toga kako će banke preživjeti u ovakvim uslovima. Nervoza kod jednog dijela građana je prevladala, počelo je sporadično podizanje novca sa štednih knjižica. Privreda je počela podrhtavati, te pokazivati znakove dugoročnije nelikvidnosti. Euribor, kao jedan od temeljnih pokazatelja, na kojem se bazirala cijena kapitala pri povlačenju izvora sredstava iz inostranstva, pa time i osnova za formiranje kamatne stope naših banaka, je postao nerelan i neprimjiv. Iako je ovaj pokazatelj cijene kapitala dramatično pao istovremeno su sredstva za našu zemlju postajala sve skuplja. To je dodatno iskomplikovalo i kompromitovalo poslovanje banaka, posebno onih čije su centrale bile u Evropskoj Uniji (EU). Većina naših najvećih banaka je upravo u tom odnosu. Ipak, pokazalo se ono što smo kao bankari uvijek s pravom isticali. Naime, banke su pokazale svoju stabilnost i zajedno sa Centralnom bankom BiH (CBBiH), ovaj sistem je dokazao da je najstabilniji dio privrede BiH. Amortizovali smo sve probleme, likvidnost je bila zadovoljavajuća, nijedna banka nije bila u većim problemima, a pogotovu pred bankrotom.

Ranko Labović

Prognoze za naredni period su sve, samo ne sjajne. Čini mi se da nema dovoljno domaće pameti i zrelosti, posebno ne želje i volje da se danas žrtvuje nešto što bi donijelo pravi dobitak u budućnosti. Naše reakcije su nedovoljno ambiciozne, a rješenja kratkoročna, orijentisana na problem koji se najviše vidi. I to se ponavlja od danas do sutra. Zbog takvog pristupa privreda je prilično dezorijentisana, a podrška u institucionalnom smislu zanemariva.

UniCredit grupa i UniCredit banka Banja Luka su sve vrijeme finansijske krize prošle bez većih problema i potresa. Kao vodeća grupacija u ovom dijelu Evrope, UniCredit grupa je kreirala uslove za brži izlazak iz krize u većini zemalja, pri tome saradujući i sa ostalim grupacijama i bankama. Takav pristup garantuje stabilnost i snagu svim klijentima koji su nam poklonili povjerenje.

Danas, godinu poslije možemo reći da kod nas zapravo prave finansijske krize nije ni bilo. Desila se kratkotrajna panika koja je brzo i na pravi način amortizovana. Pojedini potezi banaka nisu baš najbolje prihvaćeni ali su bili efikasni.

Nije sve tako sjajno kao što bi se moglo zaključiti nakon tvrdnje da, zapravo, krize nije ni bilo. Nije bilo krize likvidnosti i stabilnosti banaka, ali definitivno dublja ekonomska kriza je polako, ali sigurno i značajno uzdrmala ionako krhku privredu i stanovništvo. Štiteći svoje interese, većina snažnijih i ekonomski razvijenijih država omogućila je podršku privrednim subjektima koji su zapali u probleme. Na taj način dijelom su svoje probleme prenijeli na zavi-

sne partnere, a naša privreda je takva. Bez prave institucionalne podrške, nije bilo moguće sanirati gubitke poslovnih aranžmana tamo gdje su se strani partneri povukli iz saradnje, te amortizovati povećanje cijene kapitala potrebnog za finansiranje privrede. Jedina svijetla tačka ali nedovoljna, bila je kreditna podrška Investiciono razvojne banke Republike Srpske (IRBRS), koju je Vlada RS uspostavila sa povoljnim uslovima kreditiranja za one subjekte koji ispunjavali tražene uslove. Kriza se nije osjetila kao akutan problem u BiH, ali je stanje u kojem se privreda nalazi prije, a i poslije krize, hronično loše. To nije posljedica prošlogodišnje krize, već je samo na ovaj način problem postao veći, a našao se za opravdanje i uzrok izvan naše zemlje. Uzroci naših privrednih problema su mnogo dublji i, mogu slobodno reći teži za otklanjanje.

Prognoze za naredni period su sve, samo ne sjajne. Čini mi se da nema dovoljno domaće pameti i zrelosti, posebno ne želje i volje da se danas žrtvuje nešto što bi donijelo pravi dobitak u budućnosti. Naše reakcije su nedovoljno ambiciozne, a rješenja kratkoročna, orijentisana na problem koji se najviše vidi. I to se ponavlja od danas do sutra. Zbog takvog pristupa privreda je prilično dezorijentisana, a podrška u institucionalnom smislu zanemariva. Čini mi se da su naponi usmjereni ka birokratizaciji kompletnog sistema, kako bi se iza dugih procedura u opštinama, sudovima, komorama pa i bankama skinula odgovornost sa onoga koji donosi odluke, kao i onog ko trpi posljedice promašaja. Koliko i kako se razvijamo kao društvo i privreda govori u prilog to što se broj novih projekata, a posebno poslovnih ideja može iskazati kao zanemariv. A novca ima, višak sredstava u Centralnoj banci (CB) iznad obavezne rezerve na koji banke ne zaraduju, pokazuje da iste nemaju kome plasirati sredstva. Iako je, posebno u posljednje vrijeme, pažnja javnosti usmjerena ka bankama kao negativcima, problem definitivno nije u bankama. Može se prije reći da banke pate od problema sistema u čijem okruženju rade, nego obratno. Iako realno sagledano nema baš pretjerano jakih argumenata, ipak moje su dugoročne prognoze oprezno optimistične. Ambijent je takav da, ipak, budi nadu za bolje dane i pruža šansu za poslovni uspjeh svima koji ga ne očekuju preko noći.

Radovan Bajić

Sadašnja situacija je jasna. Naime, jasno je da više ne postoje zatvorene ekonomije, svijet je danas povezan i jedinstven. Zbog toga se i poslovanje odvija po međunarodnim standardima, iako oni ponekad predstavljaju teškoću ili ih ne razumijemo. Oni se moraju primjenjivati za univerzalnu ocjenu i održavanje kvaliteta poslovanja.

Radovan Bajić, direktor NLB Razvojne banke

Jačanje principa klasičnog bankarstva

- Komercijalno bankarstvo se odvija na uobičajan i standardan način, gotovo na isti način i nezavisno od globalne, svjetske, regionalne ili krize u zemlji. Principi poslovanja bankarstva ostaju praktički nepromijenjeni. Položaj svake pojedinačne banke i bankarstva uopšte je zavisen od ekonomske snage i položaja područja u kome banka posluje ili od ekonomskih prilika u zemlji i regionu. Osnovne promjene koje su se dogodile, vezane su za po-

većane rizike plasmana i promjenu cijene novca u slučaju uzimanja i davanja kredita, što je direktna posljedica trenutne ekonomske krize. Poznato je da su kretanja u ekonomijama cikličnog karaktera i da postoje godine prosperitea i godine stagnacije i recesije.

Sadašnja situacija je jasna. Naime, jasno je da više ne postoje zatvorene ekonomije, svijet je danas povezan i jedinstven. Zbog toga se i poslovanje odvija po međunarodnim standardima, iako oni ponekad predstavljaju teškoću ili ih ne razumijemo. Oni se moraju primjenjivati za univerzalnu ocjenu i održavanje kvaliteta poslovanja. Srećna pozicija bh. bankarstva je što su

najveći broj banaka članice bankarskih grupa koje posluju u razvijenom dijelu svijeta, zapadnoj Evropi i što naše banke primjenjuju sve standarde koji se primjenjuju na tim tržištima.

Sistem currency board jeste rigidan i ima neke manjkavosti u kontekstu finansiranja razvoja, ali to je bilo neminovno rješenje za BiH, za stabilnost njenog finansijskog sistema i sigurnosti građana i privrednika. Prednosti koje smo tim dobili su mnogo veće od nedostataka.

NLB Razvojna banka će i tokom ove godine sigurno osjećati posljedice krize, ali će i pored tih globalnih negativnih trendova i teškoća ostvariti pozitivno poslovanje i potpuno zadržati stabilnost sa povećanim nivoom štednje stanovništva, kao jednim od najboljih pokazatelja poslovanja naše banke.

Zadovoljni smo i stepenom naplate kredita, naročito kod stanovništva. Smatram da bi ona bila i veća da nije bilo nekih nepotrebnih objavljivanja odluka regulatornih agencija koje daju mogućnost korisniku kredita da traže reprogramme ili neke druge olakšice, koje su, ionako već imali. Negativan efekat su ostavile i medijske rasprave na temu zaštite potrošača.

Pouka je jasna, ne postoji način za spektakularno visoke zarade niti u jednom sektoru poslovanja, pa tako ni u bankarstvu, a da ne ostavljaju negativne posljedice i na samog subjekta i na stabilnost ekonomskog sistema jedne zemlje. Ne postoje nikakva rješenja za izlazak iz krize izvan potrebe da se radi više, bolje i kvalitetnije. Najvažnije je da svaki proizvod i svaka aktivnost koju obavljamo mora biti uporediva sa istim ili sličnim proizvodom u svijetu. Jednom riječju, trebamo biti konkurentni i na taj način prisutni u međunarodnoj razmjeni.

Banke u Bosni i Hercegovini su dominantno univerzalne komercijalne banke koji imaju i koje će i dalje jačati principe klasičnog bankarstva. Njihov osnovni izvor, danas i u budućnosti, su domaći depoziti i štednja stanovništva i zbog toga će se poslovanje praktično zadržavati na principima na kojima sada poslujemo. Dominantni klasični poslovi su poslovi kreditiranja, platnog prometa, modernih elektronskih servisa, razvoj različitih modaliteta štednje i slično. Takođe će jačati uloga finansijskog sektora, prije svega, bankarskog u kreiranju novih zakonskih rješenja i ekonomske politike u zemlji.

Rejnhold Koland, direktor Volks banke BH

Jačanje odnosa sa klijentima

- Volksbank BH je u poslovnoj 2008. godini. ostvarila dobit od preko 5,9 miliona KM, otprilike isto kao i u 2007. Uzimajući u obzir otežane okolnosti na tržištu, naročito u zadnjem kvartalu prošle godine, rezultati su pokazali da se banka, ipak, uspješno razvija. O tome svjedoče i rezultati ostvareni u prvih šest mjeseci, gdje je zabilježena dobit od oko tri miliona KM. Kreditni volumen je na dan 30. 06. 2009., u poređenju sa kra-

Jedna od ključnih vrijednosti za Volksbanku je integritet. To znači da mi konstantno radimo na jačanju naše dugogodišnje tradicije stvaranja odnosa sa klijentima zasnovanih na povjerenju i zadovoljstvu.

Rejnhold Koland

jem prošle godine, ostao na istom nivou. Stabilnost je zabilježena i kod depozita.

Od prošle godine banka je lansirala nekoliko akcija za različite vrste štednje građana, te uvela i nekoliko novih štednih proizvoda (ViBi dječja štednja, family štednja). Također, našim klijentima nudimo i povoljne kredite za unapređenje energetske efikasnosti domaćinstava i preduzeća pod nazivom «energy efficiency». Od početka svog poslovanja, Volksbank BH primjenjuje strogu i konzervativnu kreditnu politiku, te iz tog razloga do sada ni kod pravnih niti kod fizičkih lica nije primijećeno neobično pogoršanje kvalitete kreditnog portfolija. Međutim, svakako je evidentno da promjene u općem privrednom okruženju i problemima na tržištu utječu na kreditni portfolio.

Jedna od ključnih vrijednosti za Volksbanku je integritet. To znači da mi konstantno radimo na jačanju naše dugogodišnje tradicije stvaranja odnosa sa klijentima zasnovanih na povjerenju i zadovoljstvu. U ovom periodu veoma nam je važno da smo u bliskom kontaktu sa klijentima i da zajedno sa njima, ukoliko je potrebno, tražimo individualna rješenja kako bi lakše, prebrodili ova, nešto teža vremena. Banka ne planira u skoroj budućnosti bilo kakve organizacione promjene, tako da i mreža filijala ostaje ista.

Almir Šahinpašić, direktor NLB Tuzlanske banke

Jačanje povjerenja

- Godinu nakon što što su se i u Bosni i Hercegovini osjetili prvi efekti finansijske i ekonomske krize koja je zahvatila skoro cijelu planetu, možemo konstatovati da ona na bh. privredu nije proizvela posljedice kao u razvijenim zemljama iz kojih je potekla. U tom pogledu, naša predviđanja su se u velikoj mjeri obistinila, tako da je bankarski sektor ostao stabilan i dovoljno jak da amortizira uticaj finansijske i pomogne realnom sektoru u prevazilaženju ekonomske krize. Pri tome je potrebno naglasiti naročito važnu ulogu Centralne banke Bosne i Hercegovine (CBBiH), obje agencije za bankarstvo i Udruženja banaka, koji su u tom periodu obezbijedili kvalitetan ambijent za dogovaranje i instrumente za ublažavanje i prevazilaženje posljedica krize.

Almir Šahinpašić

Iako u ovom trenutku raspolažemo sa optimističkim prognozama analitičara u pogledu zaustavljanja recesije i nagovještaja oporavka privrede na globalnom nivou, izvjesno je da će se ekonomska kriza prenijeti i u narednu godinu. Zbog toga je potrebno nastaviti, ili čak intenzivirati mjere koje smo savjetovali ili poduzimali u prethodnom periodu, kako bi cijeli proces izlaska iz krize ubrzali i istovremeno smanjili mogućnosti negativnih posljedica eventualnog „drugog vala“ krize koji je realno moguć, naročito u manje razvijenim zemljama kakva je Bosna i Hercegovina.

NLB Tuzlanska banka je još u vrijeme prvih nagovještaja krize svojim klijentima najavila da će ostati njihov siguran i pouzdan partner koji će sve svoje potencijale usmjeriti na kvalitetno zadovoljavanje njihovih finansijskih potreba i da će svoju finansijsku snagu upotrijebiti s ciljem da se negativni efekti krize u što manjoj mjeri odraze na njih. Rekli smo da postojeću krizu treba respektovati, ali je se ne treba bojati, nego sa većom pažnjom procjenjivati tržišne opasnosti, tragati za novim prilikama, jačati regionalnu povezanost, štediti resurse kako bi izbjegli da postanemo slabi i da smo je spremni zajedno uspješno prevladati.

U proteklom periodu smo te najave i ostvarili, a naši klijenti su u svakom trenutku od nas mogli dobiti kvalitetnu finansijsku uslugu i podršku u svom poslovanju. Da smo sa svojim klijentima zaista imali partnerski odnos u vrijeme krize govori i činjenica da smo jedna od rijetkih vodećih bh. banaka koja nije jednostrano povećavala kamatne stope na postojeće kredite i da smo na taj način na sebe preuzeli dio tereta krize koji su nosili naši klijenti, odnosno poslovni partneri. Osim toga, u ovom periodu od godinu dana smo povećali obim plasmana pravnim licima za 11 posto, što je svakako značajan stimulans u održanju kontinuiteta njihovog poslovanja i prevazilaženja negativnih efekata krize. Time smo dali podsticaj jačanju povjerenja ne samo u bankarski sistem, nego i međusobnog povjerenja kod preduzeća i tako djelovali na jedan od osnovnih uzroka same krize.

Iako u ovom trenutku raspoložemo sa optimističkim prognozama analitičara u pogledu zaustavljanja recesije i nagovještaja oporavka privrede na globalnom nivou, izvjesno je da će se ekonomska kriza prenijeti i u narednu godinu. Zbog toga je potrebno nastaviti, ili čak intenzivirati mjere koje smo savjetovali ili poduzimali u prethodnom periodu, kako bi cijeli proces izlaska iz krize ubrzali i istovremeno smanjili mogućnosti negativnih posljedica eventualnog „drugog vala“ krize koji je realno moguć, naročito u manje razvijenim zemljama kakva je Bosna i Hercegovina. Naročito pažnju u daljem prevazilaženju krize treba posvetiti racionalnom korištenju resursa i jačanju regionalne povezanosti, kako bi se maksimalno koristile komparativne prednosti naše privrede i ostvario sinergijski efekat sa kompatibilnim dijelovima privrede zemalja u regionu.

Sanel Kusturica, direktor Sparkasse Bank

Banke kao partneri

- Činjenica je da je u prethodnom periodu bilo neopreznih i neutemeljenih predviđanja, pa čak i izjava raznih zvaničnika, prema kojim kriza neće u značajnoj mjeri pogoditi BiH.

Sada, jednu godinu poslije, više su nego vidljivi jaki efekti krize koja se iz finansijskog, veoma brzo i sasvim razumljivo, prelila i u realni sektor. Ako govorimo o bankarskom sektoru u BiH, u početnoj fazi postojali su i odgovarajući problemi sa likvidnošću u bankama, koji su u određenoj mjeri uticali na nivo kreditne aktivnosti. Međutim, najvažniji razlozi zbog kojih kreditni portfolio u bh. bankama stagnira, jesu direktan uticaj krize na realni sektor, odnosno privredu. Nizak nivo investicija, kao i smanjene potrošnje na globalnom tržištu, direktno je uticalo

Sanel Kusturica

Logično je, da banke imaju svoje standarde procjene rizika, koji se u dobroj mjeri baziraju na međunarodnim standardima. U takvim uslovima, sa nedovoljno kvalitetnih projekata, te nepostojanjem bilo kakve pomoći i podrške države, nije bilo za realno očekivati da banke idu u plasmene po svaku cijenu, svjesno preuzimajući povećani rizik, niti očekujem da će to biti slučaj i u budućnosti.

na smanjenje nivoa poslovnih aktivnosti izvoznih bh. kompanija (mahom proizvodne kompanije veoma značajne za nivo BDP-a), a smanjenje potrošnje na lokalnom tržištu, negativno se odrazilo na uvoz, te dovelo do smanjenja obima trgovinske i uslužne djelatnosti. Naravno, ovakve trendove pratilo je i povećanje nezaposlenosti, jer je značajan broj bh. građana u državi i okolnim zemljama (Slovenija, Hrvatska, itd.) ostao bez zaposlenja. Pored gore navedenog, dodatni problem koji nije posljedica krize, već joj je čak i prethodio, jeste deficit budžeta entitetskih i državnih institucija (posebno Federacije BiH), koji se zbog značajnog učešća u BDP-u, direktno reflektuje na realni sektor. Iz iskustva Sparkasse Bank, najveći uticaj krize na bankarski sektor ogledao se u sljedećem:

- Značajno pogoršanje boniteta klijenata i time i kvaliteta kreditnog portfolija, koje se reflektira u otežanoj i veoma često neefikasnoj naplati, uslijed neefikasnog rada sudskih organa, te u pojedinim elementima

i nejasnog zakonskog okvira.

- Jasno je, da je prethodno uticalo na značajno povećanje troškova poslovanja banke, kao i na usmjeravanje fokusa banaka od prodaje, prema naplati. U takvim uslovima, nije niti bilo realno očekivati značajan rast kreditnog portfolija.

- Iako se većina banaka trenutno nalazi u dobroj likvidnosnoj poziciji, nedostatak kvalitetnih projekata, uslijed veoma niskog nivoa investicijskog ciklusa, kao i smanjene potrošnje, utiče na smanjen nivo kreditne aktivnosti banaka.

- Logično je, da banke imaju svoje standarde procjene rizika, koji se u dobroj mjeri baziraju na međunarodnim standardima. U takvim uslovima, sa nedovoljno kvalitetnih projekata, te nepostojanjem bilo kakve pomoći i podrške države, nije bilo za realno očekivati da banke idu u plasmene po svaku cijenu, svjesno preuzimajući povećani rizik, niti očekujem da će to biti slučaj i u budućnosti. Ono što ne smatram efektom ekonomske krize, a imalo je, i još uvijek ima negativne implikacije na rad banaka u BiH, je veoma negativna slika koju pojedini mediji (TV i printani), kreiraju o pojedinim bankama, ali i bankarskom sektoru u cjelini.

Ovo je već imalo veoma ozbiljne manifestacije kroz povlačenje dijela depozita iz banaka (krajem 2008. i u 2009. godini), a slično se traži i očekuje i u narednom periodu. U smislu ublažavanja efekata krize, mišljenja sam da su regulatorni organi, napravili odgovarajuće, ali nedovoljne korake kako bi bankama olakšali poslovanje. Tu prije svega mislim na smanjenje stope obavezne rezerve od strane Centralne banke BiH (CBBiH), što se direktno pozitivno odrazilo na samu likvidnost banaka. S druge strane, Agencija za bankarstvo FBiH (FBA) je svojom odlukom omogućila reprogram kredita stanovništvu bez pogoršavanja klasifikacije, dakle bez dodatnih troškova za banke, što je također pomoglo, mada je sličnu odluku, mišljenja sam, trebalo, i još uvijek treba, proširiti i na pravna lica. Međutim, još dosta toga se moralo i treba napraviti.

Prije svega, još uvijek postoji dosta nedorečenosti, nepreciznosti, kontradiktornosti u zakonskom okviru u kojem se banke trebaju kretati i poslovati. Ovo je nešto o čemu je već govoreno u Udruženju banaka BiH (UBBiH) i sa predstavnicima Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), i sigurno je da se određeni pomaci u ovom dijelu

moraju napraviti veoma brzo. Pored toga, mišljenja sam da je neophodno da banke u pravom smislu budu tretirane kao partner u razgovorima sa predstavnicima vlasti, ali i svim drugim značajnim interesnim skupinama. Jasno je da to, do sada nije bio slučaj, a na bankama je, da na bazi jedne zajedničke platforme djelujući kroz UBBiH, zaista i preuzmu tu ulogu, koja im, s obzirom na sve ono pozitivno što su uradile u poslijeratnom periodu u i za BiH, bez ikakve sumnje pripada. Prema većini procjena i 2010. godina će biti godina gdje će se još uvijek snažno osjećati posljedice krize u BiH, i to je nešto na šta se u svakom slučaju treba spremirati.

Sparkasse Bank je obezbijedila dovoljno kvalitetnih izvora sredstava, koja će nam omogućiti, da i u 2010. godini, budemo veoma kreditno aktivni. Ono što mogu obećati jeste da će Sparkasse Bank sigurno biti veoma aktivan partner privredi, stanovništvu, organima vlasti, ali i drugim bankama u smislu pronalazjenja rješenja za podršku kvalitetnim razvojnim projektima i investicijama.

Suvad Ibranović, direktor Investiciono-komercijalne banke Zenica

Trend pozitivnog poslovanja

- Investiciono-komercijalna banka d.d. Zenica u svojoj više od 50 godina dujoj tradiciji radila je i razvijala se zajedno sa područjem na kojem posluje, te bila značajan faktor razvoja klijenata na prostoru Zeničko-dobojskog kantona i šire i njihovih finansijskih mogućnosti. Tokom tog razdoblja na ovom području nije realizovan nijedan značajniji investicioni poduhvat bez finansijske funkcije i učešća naše banke.

Investiciono komercijalna banka d.d. Zenica sa većinskim domaćim kapitalom teži tržišnom pozicioniranju kao regionalna banka koja stalno radi na podizanju kvaliteta svojih usluga, širenju asortimana proizvoda kao i ostvarivanja dobrih rezultata poslovanja. Međutim, ono što danas karakteriše tržište i okruženje u kojem banka posluje je prisustvo globalne ekonomske krize na području BiH i njen uticaj na privredni razvoj države, odnosno na privredni razvoj Zeničko-dobojskog kantona, po-

Suvad Ibranović

Širenjem krize na području Zeničko-dobojskog kantona i otežanom naplatom potraživanja banka je bila prisiljena značajno pooštriti mjere oko odobravanja kredita u dijelu instrumenata njihovog obezbjeđenja. Međutim, i pored navedenog podaci za devet mjeseci pokazuju rast kredita u odnosu na 2008. godinu. Banka pruža podršku klijentima uz veoma povoljne kamatne stope i rokove. Svi klijenti koji obavljaju platni promet preko banke, odnosno koji primaju platu ili penziju preko naše banke ostvaruju i dodatne pogodnosti, u pogledu visine kamatne stope i naknade.

sebnost izražen kroz smanjenje industrijske proizvodnje, nelikvidnu privredu, zatim pad potražnje za izvozom roba i usluga, nizak nivo priliva sredstava iz inostranstva, skoro najniža primanja u FBiH, velika stopa nezaposlenosti (oko 65.000), velika konkurencija prisutnih banaka sa stranim kapitalom, te mikrokreditnih organizacija. Sve navedeno dovelo je do smanjenja plaća zaposlenih, neredovne isplate, uvođenje „čekanja“ i otpuštanja sa posla, što se odrazilo i na poslovanje banke, kroz smanjenje novčanih priliva, a time i otežane naplate postojećih kredita pravnih i fizičkih lica. I pored svega navedenog, banka je i u 2009. godini nastavila trend pozitivnog poslovanja, istina ne u obimu i iznosu kao posljednjih godina, imala visok nivo likvidnosti koji je iznad propisanih limita. U svakom trenutku, posebno u četvrtom kvartalu prošle godine, za svoje klijente, kako pravna tako i fizička lica, imala je na raspolaganju gotovinu u KM i EUR valuti neograničenog iznosa, što je uticalo na povjerenje i sigurnost štediša i time izbjegla nepotrebne redove na šalterima.

Kriza godinu dana poslije nije imala značajnijeg uticaja na štednju stanovništva, čak naprotiv oročena štednja bilježi blagi rast. Sa solidnim iznosom svog kreditnog potencijala banka prati značajne investicione projekte kako Opštine i Kantona tako i klijenata, postojećih i novih. Značajan iznos svog kreditnog potencijala banka usmjerava i za kreditiranje stanovništva. Poseban doprinos dala je zajedno sa Vladom Zeničko-dobojskog kantona za nove kreditne linije: kreditiranje stambenih potreba mladih, kreditiranje malih i srednjih preduzeća koji već obavljaju proizvodno - uslužnu djelatnost ili su za to tek registrovani. Širenjem krize na području Zeničko-dobojskog kantona i otežanom naplatom potraživanja banka je bila prisiljena značajno pooštriti mjere oko odobravanja kredita u dijelu instrumenata njihovog obezbjeđenja. Međutim, i pored navedenog podaci za devet mjeseci pokazuju rast kredita u odnosu na 2008. godinu. Banka pruža podršku klijentima uz veoma povoljne kamatne stope i rokove. Svi klijenti koji obavljaju platni promet preko banke, odnosno koji primaju platu ili penziju preko naše banke ostvaruju i dodatne pogodnosti, u pogledu visine kamatne stope i naknade. Posebno bi trebalo istaći da banka i pored toga što je do sada imala ugovorene promjenljive kamatne stope na kredite, i pravnih i fizičkih lica, u primjeni nikada

nije povećavala kamatnu stopu na postojeće kredite nego samo na novoodobrene. Može se slobodno reći da je banka imala fiksnu kamatnu stopu tokom cijele otplate kredita. I u narednom periodu Banka će nastaviti pružati podršku uz umjerene kamatne stope i naknade, kako pravnim tako i fizičkim licima, cjeneći značaj i ulogu svakog klijenta za područja Kantona, stopu za pošljavanje, doprinos banci i drugo.

Esad Bektešević, direktor Union banke d.d. Sarajevo

Podržati razvoj privrede

- Bankarski sektor u BiH je u tokom ove godine uspio zaustaviti udar aktuelne finansijske krize na način da je održana jaka kapitalna osnova, stabilnost i likvidnost cijelog sektora. Ovome su doprinijele poduzete aktivnosti mjerodavnih institucija na čelu sa Centralnom bankom BiH (CBBiH), a povećanje osiguranih depozita sa sedam na 20.000 KM je, takođe, uticalo na povećanje povjerenja klijenata u bankarski sektor, prvenstveno stanovništva.

Ipak, ne može se govoriti da nije bilo uticaja ekonomske krize na poslovanje banaka, jer je u ovom periodu evidentan pad kreditne sposobnosti klijenata i mogućnosti urednog servisiranja kredita. Povećana je nekvadratna aktiva što je negativno uticalo na profitabilnost banaka. Ovo je dovelo do toga da banke moraju provoditi restriktivnu kreditnu politiku i ograničavati kreditiranje.

U skladu sa politikom i mogućnostima, Union banka d.d. Sarajevo nastoji pomoći svoje klijente koji su se već našli pod udarom recesije i iznaći najbolja rješenja u obostranom interesu. Ovo želimo istaći zbog toga što se kroz dugogodišnju tradiciju u bankarskom poslovanju, a posebno sada u uslovima izuzetno jake konkurencije, potvrdilo da odnos klijent - banka, tj. međusobno povjerenje je od velike važnosti. Do izmjene Zakona o osiguranju depozita BiH, koji je nedavno stupio na snagu, Union banka, kao većinski državna banka, nije mogla aplicirati za učešće u programu osiguranja depozita, što je bio ograničavajući faktor razvoja. Nadamo se da ćemo uskoro, po okončanju potrebnih procedura, biti ravnopravna članica u programu osiguranja depozita. Mišljenja smo da u oteža-

Ne može se govoriti da nije bilo uticaja ekonomske krize na poslovanje banaka, jer je u ovom periodu evidentan pad kreditne sposobnosti klijenata i mogućnosti urednog servisiranja kredita. Povećana je nekvadratna aktiva što je negativno uticalo na profitabilnost banaka. Ovo je dovelo do toga da banke moraju provoditi restriktivnu kreditnu politiku i ograničavati kreditiranje.

nim uslovima poslovanja, kroz reprogram kredita, politiku kamatnih stopa i cijena usluga, banke trebaju dati podršku razvoju privrede, kako bi se situacija u privredi stabilizovala, što bi se pozitivno odrazilo na ukupno ekonomsko i finansijsko stanje u zemlji. Ovom prilikom ističemo da Union banka nije vršila povećanje kamatnih stopa po već odobrenim kreditima, kako privredi tako i stanovništvu.

Edvinas Navickas, direktor Balkan Investment Bank AD Banja Luka

Kreirati nove proizvode

- Posljedice svjetske ekonomske krize se osjećaju i kriza sigurno još traje, ali se može i sa sigurnošću reći da jenjava, odnosno da je došlo do stabilizacije bankarskog sektora. Balkan Investment Bank AD Banja Luka se u jeku krize odlučila za optimizaciju troškova, a ono što je najbitnije istaći je da smo zadržali isti broj radnika.

Balkan Investment Bank AD Banja Luka je krizu shvatila ozbiljno i pokušala implementirati modalitete rješenja za firme koje su bile pogođene krizom. To smo odradili kroz restrukturiranje kreditnih aranžmana, odnosno omogućili smo tim kompanijama reprogramme kredita i moratorijume na otplatu glavnice, kako bi bili u mogućnosti

Mislím da je i dalje bitno nastaviti sa konstruktivnim dijalogom između banaka, Centralne banke, entitetskih agencija za bankarstvo, ministarstava finansija, Udruženja banaka i svih ostalih relevantnih subjekata, u cilju prevazilaženja posljedica svjetske ekonomske krize, koje se, nesumnjivo, i dalje osjećaju. Balkan Investment Bank AD Banja Luka je jedna od prvih komercijalnih banaka u BiH utemeljena na osnovu inostranog kapitala, a razvijala se kao univerzalna komercijalna banka koncentrisana na kvalitet poslovanja sa fizičkim i pravnim licima. Naša osnovna misija je razvijati i kreirati nove i savremene bankarske proizvode u skladu sa zahtjevima i interesima klijenata.

da servisiraju svoje obaveze prema banci. Fizičkim licima, koja su se zbog masovnog otpuštanja našli u problemima vezanim za otplatu kredita, banka je, takođe, izašla u susret i omogućila moratorij na otplatu

glavnice, kako ne bi pribjegli nepopularnim mjerama naplate kredita.

Kreditna aktivnost je nešto smanjena, upravo zbog nedostatka kvalitetnih i sigurnih projekata. Vjerujemo da će se u narednom periodu pojavljivati sve veći broj perspektivnih projekata, koje će banka sa zadovoljstvom podržati, te da će se kreditne aktivnosti uskoro nastaviti odvijati prijašnjim intenzitetom. Ono što je za nas najbitnije je da smo svojim postupcima i pravovremenim reagovanjem uspjeli zadržati svoje klijente i to je naš najveći uspjeh.

Mislím da je i dalje bitno nastaviti sa konstruktivnim dijalogom između banaka, Centralne banke, entitetskih agencija za bankarstvo, ministarstava finansija, Udruženja banaka i svih ostalih relevantnih subjekata, u cilju prevazilaženja posljedica svjetske ekonomske krize, koje se, nesumnjivo, i dalje osjećaju. Balkan Investment Bank AD Banja Luka je jedna od prvih komercijalnih banaka u BiH utemeljena na osnovu inostranog kapitala, a razvijala se kao univerzalna komercijalna banka koncentrisana na kvalitet poslovanja sa fizičkim i pravnim licima. Naša osnovna misija je razvijati i kreirati nove i savremene bankarske proizvode u skladu sa zahtjevima i interesima klijenata.

Cilj nam je da budemo percipirani kao prepoznatljiv, pouzdan poslovni partner i profesionalni savjetnik svojim klijentima i značajan subjekat u društvu uopšte. Naše osnovne karakteristike na koje smo ponosni i koje stalno unapređujemo su fleksibilnost, pouzdanost, inovativnost, fokus na klijentu, kao i široka paleta finansijskih usluga. Balkan Investment Bank AD je odlučna da sa daljim razvojem savremenih bankarskih proizvoda što kvalitetnije odgovori potrebama tržišta. Naša razvojna strategija je i krunisana tačno prije godinu dana, kada smo našim klijentima otvorili prostorije vlastite zgrade, impresivne građevine, u koju je utkano devet godina predanog rada svih naših zaposlenih. Mi svoju razvojnu politiku kreiramo u skladu sa zahtjevima i interesima klijenata i tako ćemo nastaviti da radimo i u budućnosti. Banka će nastaviti da bude pouzdan poslovni partner i profesionalni savjetnik svojim klijentima i značajan subjekat u društvu, otvorena, kako za klijente, tako i za javnost uopšte. Naša želja je izgraditi što čvršće kontakte i saradnju sa našim klijentima koji su ujedno i naši poslovni partneri, te opravdati povjerenje koje smo do sada stekli kod velikog broja građana i privrednih subjekata.

Unaprijediti regionalnu saradnju

Učesnici su zaključili da bi se njihova saradnja trebala unaprijediti i podići na viši nivo, definirati način saradnje sa EFB i zajednički raditi na propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca

Deseti Interbalkanski forum Udruženja banaka (IFBA) održan je u Sarajevu u organizaciji Udruženja banaka BiH (UBBiH). Skupu su prisustvali predstavnici udruženja banka, članica Interbalkanskog foruma iz Kipra, Grčke, Turske, Crne Gore, Srbije i naše zemlje. Skup je otvorio i prisutne pozdravio predsjednik UBBiH Dino Osmanbegović. Izvršni sekretar Udruženja banka BiH Mijo Mišić, prezentirajući stanje u bh. bankarstvu, rekao je da je bankarski sektor stabilan i da su banke likvidne. Zaključno sa 30. junom ove godine, komercijalne banke u BiH raspolagale su sa nešto više od 5, 5 milijardi KM novčanih sredstava, kreditna sredstva su bila 13, 8 milijardi, a ukupna aktiva skoro 20,4 milijarde KM. Kapital bh. banaka u prvom polugodištu 2009. bio je oko 2,2 milijarde KM, dok je iznos depozita bio 14,9 milijardi i trenutno stanje njegovog plasmana je na istom nivou kao i na kraju prošle godine, što je posljedica utjecaja krize. Mišić je kazao da se bankarski sektor bori protiv određenih administrativnih mjera koje mu se pokušavaju nametnuti.

- Moramo doprinjeti stvaranju ambijenta za normalno poslovanje banaka. Nije dobro ako država bude brinula samo za aktivu i njenu strukturu, a ne i za pasivu. Zabilježen je pad novih plasmana, što je ključno i povlači za sobom potrebu za iznalaženjem izvora svježeg kapitala. Kako održati trend rasta u vremenu krize? Moramo imati viziju i cilj. U BiH nije bilo novčanih intervencija države u bankarski sektor. Ključna pitanja su gdje naći svježi kapital, kako održati trend rasta u narednom periodu, te možemo li izazov okrenuti u šansu - zaključio je Mišić.

Panevropska supervizija

Govoreći o bankarskom sektoru Evropske unije (EU) u periodu globalne finansij-

ske i ekonomske krize, savjetnik u Evropskoj bankarskoj federaciji (EFB) Viktorija Proskurovska kazala je da je kriza otvorila mnoga pitanja, između ostalog pitanje finansijskog izvještavanja i supervizije. Ona je rekla da su različiti načini finansijskog izvještavanja, te da je Evropska Centralna banka uspostavila projekat za usklađivanje standarda u tom domenu.

- Neke banke ne primjenjuju evropske standarde nego standarde koji su definirani u njihovim zemljama. Otuda nejednako izvještavanje. To će, međutim biti usklađeno. Treba da se napravi arhitektura za superviziju, izradi novi okvir za tu oblast, rekla je Proskurovska i istakla da je kriza je promijenila uslove i situaciju kod banka. Osvrćući se na posljedice krize ona je navela da je ona pogodila velike gigante i u SAD-u i u Evropi, zatim da se izgubilo povjerenje javnosti, izgubila su se radna mjesta, povećan udio Vlade u privatnom sektoru, te stvoreno neujednačeno igralište za utakmicu.

- Prije deset godina kriza je bila test za

valutu. Da nije bilo eura u nekim evropskim zemljama bi se desila devalvacija valute - navela je Proskurovska.

Ona je kazala da je Međunarodni monetarni fond (MMF) napravio procjenu globalnog gubitka, koji iznosi 3,4 triliona dolara, a da su banke pokušale da smanje svoje troškove i da naprave drugačije planove strateškog razvoja.

- Nivo kreditiranja se smanjio. Napravljena je procjena zahtjeva za kreditima uz oprez kome ih dati. Reakcija Vlada EU bila je veoma korisna. Preduzeti su vanredni koraci kako bi se ublažili efekti krize. Vlade su se obavezale da će 35 posto BDP uložiti u finansijski sektor kao mjeru podrške. Vlade moraju da nađu svoje izlazne strategije kako bi dale mogućnost institucijama da postanu jake. Suviše je visok nivo zaštite. Vlade ne treba da budu još veći zaštitari - ocijenila je Proskurovska.

Prema njenim riječima, prioriteti EFB na nivou EU su da Vlade naprave strategije za izlazak iz krize, zatim kontrola javnih defici-

Učesnici Foruma posjetili CBBiH

ta, finaliziranje regulative koja se odnosi na bankarsku superviziju, te da banke razviju svoju strategiju u odnosu na regulativu i stanje na tržištu.

Specijalni savjetnik Udruženja banaka Grčke Vasilis Panagiotidis govorio je o budućnosti finansijske supervizije i aktuelne regulative u EU. On je istakao da je globalna kriza dovela do određenih promjena, odnosno do toga da se mora razmišljati o reorganizaciji supervizije na evropskom nivou. Komentarišući prošlogodišnje zvanične ocjene da finansijski sektori nisu regulirani, Panagiotidis je kazao da se sa takvim stavom nije složilo Udruženje banaka Grčke.

- Finansijski sistemi su regulirani brojnim regulativama. Regulatorne agencija treba da utvrde različitosti. Imamo i restriktivne mjere koje su u nadležnosti države. U svim tržišnim ekonomijama tržišni okvir pokušava da održi stabilnost, da se zaštite klijenti i investitori. Regulatorna arbitraža je važna kada države imaju restriktivne regulative - objasnio je Panagiotidis.

On je rekao da je stvaranje Evropskog sistema finansijske supevizije predstavlja efikasan način supervizije svih finansijskih institucija. Kao jedna od opcija, koja je u skladu sa propisima EU, je da Evropska Centralna banka ne bude samo monetarno nego i supervizorko tijelo i to samo za superviziju banaka, a ne za tržište kapitala.

- Zbog uticaja globalne krize donesena

Zadatak Evropskog Vijeća je da obezbijedi saradnju državnih sa međunarodnim autoritetima. Makroprudencijalni mehanizmi osiguravaju korake kada se pojavljuju rizici. Treba raditi na međunarodnoj saradnji bankarskih institucija na svim nivoimima.

je odluka o uspostavljanju panevropskog supervizorskog tijela. Potrebno je ojačati superviziju i sistem upravljanja kriznim situacijama na evropskom nivou. Formirala bi se i još dva evropska tijela za finansijsku superviziju, za makroprudencijalnu superviziju i za tržište kapitala i osiguranja.

Zadatak Evropskog Vijeća je da obezbijedi saradnju državnih sa međunarodnim autoritetima. Makroprudencijalni mehanizmi osiguravaju korake kada se pojavljuju rizici. Treba raditi na međunarodnoj saradnji bankarskih institucija na svim nivoimima. Imamo i odbore koji uključuju predstavnike svih Centralnih banaka EU, predstavnike Evropske komisije, Evropskog bankarskog tijela, te predstavnici drugih tijela na nivou država članica - kazao je Panagiotidis.

Prema njegovim riječima trenutno se radi na amandmanima na direktivama za implementaciju Basel II. EU je počela sa primjenom tih zaključaka. Jedna od važnih stvari je uspostavljanje šeme za osiguranje depozita na nivou Evrope.

- Mora se uspostaviti visokokvalitetni kapital i uspostaviti saradnja u oblasti sekuritizacije. Zemlje G 20 bi trebalo do kraja 2012. godine da implementiraju te mjere, unaprijediti tržište kapitala i njegovu kontrolu. Do kraja iduće godine predviđena je primjena odluke za prekogranične finansijske institucije. Sva tijela za standardizaciju treba da sarađuju. Standard 39 će biti primjenjen, zaključio je Panagiotidis.

Državna garancija

O Agenciji za osiguranje depozita u BiH i njenom djelovanju govorio je direktor Josip Nevjestić koji je rekao da ta institucija ima dobru saradnju sa zemljama u regiji. On je kazao da BiH trenutno ima najniži iznos osiguranog depozita, 10.000 eura, te da prilikom određivanja limita osiguranja u nas imamo modus koliko da se poveća iznos.

- Idemo na onoliko koliko možemo podnijeti, što je realno, a to je 20.000 KM. Iz osiguranja smo izbacili kategoriju pravnih lica da bi dali težinu stanovništvu.

U oktobru prošle godine povučeno je 800 miliona KM depozita, što je bilo prvenstveno uslovljeno strahom. Banke su u tom momentu bile likvidne i isplatile depozite. Vraćeno je 50 posto tog iznosa, pa su depoziti na početku ove godine bili 5 milijardi i 100 miliona KM. Sada je to 5 milijardi i 300 miliona. Od 31 banke, 24 su u programu osiguranja i u njima je 99 posto štednje i ukupnih depozita. U ostalima je jedan procenat - istakao je Nevjestić i napomenuo da se nova regulative EU očekuje naredne godine i da će ona možda nametnuti standarde. On je ukazao da je jedan od principa da se napušta neograničeni limit i da se utvrdi metodologija određivanja visine depozita.

- Mi ćemo morati prihvatiti evropske standarde ako limit bude 100.000 eura, ali je pitanje kako. Do kraja godine se očekuju izmjene i dopune Zakona za osiguranje depozita, zaključio je Nevjestić.

Dragoslav Vuković iz Udruženja banaka Srbije kazao je povećanje iznosa osiguranog depozita u toj zemlji bio iznuden potez, ali koji je djelovao.

- Mediji su danima plasirali informacije kako je to za građane jedini lijek za odbranu

od ekonomske krize. Banke nude povoljnije uslove kada je taj iznos veći, jer je puno novca u "slamaricama" - rekao je Vuković.

Mirko Radonjić iz Udruženja banaka Crne Gore je istakao da su u toj državi Vlada, Centralna banka i Udruženje banaka formirali tim za praćenje kretanja depozita stanovništva.

- Država kod nas garantuje sve depozite i za pravna i za fizička lica, što je pravi potez. Ništa nije otišlo van Crne Gore. Očekujemo rast depozita. Građevinari drže visokom cijenu stanova koja onemogućava da se oni prodaju i da se na taj način izvadi novac iz "slamarica", ali će banke stimulativnim kamatama uticati da se to desi - ocijenio je Radonjić.

Predstavnica Udruženja banka iz Turske Melike Mumcu kazala je da ta asocijacija ima blisku saradnju i dobre veze s BiH i da su bankari naše zemlje imali priliku da posjete tu zemlju i učestvovati na edukacijama o različitim bankarskim temama.

- Globalna finansijska kriza imala je uticaja na finansijske i bankarske sisteme, pa i na sistem u Turskoj. Međutim, taj uticaj bio je prilično ograničen, jer je Turska u 2001. prošla kroz finansijsku krizu nakon koje je reorganizovan bankarski sistem. Podignuti su zahtjevi u pogledu kapitala, dobro osigurano upravljanje rizicima i uspostavljena kvalitetna i jaka supervizija. Na osnovu svega toga, možemo reći da je bankarski sistem u Turskoj danas veoma zdrav - rekla je Mumcu.

Osigurati likvidnost

Učesnici 10. Interbalkanskog foruma posjetili su Centralnu banku BiH (CBBiH) gdje ih je primio guverner Kemal Kozarić koji je tom prilikom kazao da su u BiH moguće reforme i da smo se približili evropskim standardima. On je naglasio da su banke u vremenu krize pokazale odgovornost i ozbiljnost i ispunile sve zahtjeve klijenata i građana po osnovu štednje i depozita.

- Mi radimo po sistemu Valutnog odbora koji je dao rezultate na polju monetarne stabilnosti i vraćanja povjerenja. Međutim, taj model nam ne daje puno instrumenata. Kao instrument imamo obavezne rezerve koje osiguravaju likvidnost banaka. Na račun CBBiH je milijardu i 600 miliona KM preko obavezne rezerve. Stres testovi su pokazali visok stepen adekvatnosti kapitala. Šest banaka je potpisalo Bečku inicijativu, a to će učiniti još tri. Time se garantuje da će

Danas Forum broji devet članica - udruženja banaka Albanije, Bugarske, Rumunije, Kipra, Grčke, Turske, Crne Gore, Srbije i Bosne i Hercegovine.

ostati isti nivo adekvatnosti kapitala kod naših banaka, koje su ostale stabilne. CBBiH će im biti potpora, kao i UBBiH - istakao je Kozarić i ukazao na značaj regionalne saradnje. Viceguverner CBBiH Radovan Božić je kazao da se neće mijenjati model monetarne politike, kao faktor stabilnosti, sve dok se ne procijeni da se to treba uraditi, a na šta će Centralna banka biti spremna. On je odličnom ocijenio saradnju sa UBBiH i izrazio želju da takva bude i saradnja i regionalnim udruženjima.

Komentarisaio je i inicijativu UBBiH koja se tiče uspostavljanja referentne kamatne stope u BiH, jer Euribor nije više referentan, te da o tome treba pokrenuti dijalog. Učesnici 10. Interbalkanskog foruma su zaključili da bi se njihova saradnja kroz forum trebala unaprijediti i podići na viši nivo, zatim da se definiše način saradnje sa EFB, čiji je pridruženi član BiH, ta da zajednički rade na pitanjima koja se tiču propisa iz oblasti sprječavanja pranja novca. Formalno je prihvaćen prijedlog da se sljedeći Interbalkanski forum održi u Atini. Inače, Interbalkanski

forum Udruženja banaka formiran je 2004. godine na sjednici u Istanbulu, na inicijativu Udruženja banaka Grčke. Memorandum o razumijevanju tada su potpisali Udruženja banaka iz Albanije, Bugarske, Kipra, Grčke, Rumunije, Crne Gore, Srbije, Turske, Bosne i Hercegovine i Slovenije kao pridruženog člana.

Cilj osnivanja Interbalkanskog foruma Udruženja banaka bio je promoviranje bankarstva u regiji Balkana. Udruženje se bavi temama od zajedničkog interesa, posebno njegovanjem dobrih odnosa i saradnje, razmjenom informacija i doprinosi harmonizaciji bankarske poslovne prakse u okviru evropskog bankarstva i finansijskih usluga. Djelokrug njegovog rada je i podrška i organizovanje zajedničkih edukativnih programa.

Pospješiti zajednički rad

Načelnik Finansijsko obavještajnog odjela (FOO) Mijo Golub govorio je o suzbijanju pranja novca. On je rekao da je novi Zakon o suzbijanju pranja novca i finansiranja terorizma, a koji je usvojen u julu, osnov za borbu protiv takvih djelovanja. Taj zakon tretira 26 obveznika koji su dužni da prijavljuju transakcije preko 30.000 KM i vezane transakcije. Taj odjel se, naglasio je, mora stalno usavršavati i tražiti najbolje metode rada, jer se neprekidno usavršavaju i načini pranja novca, te drugih kriminalnih radnji.

- Saradnja sa FOO u regionu je jako konkretna, ali se ona trenutno zasniva samo na razmjeni podataka, te da treba unaprijediti zajednički rad - kazao je Golub.

Interbalkanski forum

Zaštita od zloupotrebe osjetljivih podataka

Rastući trend ukradenih podataka korisnika kartica predstavlja glavni problem za sve sudionike u plaćanju karticama. Kao rezultat tih krađa, trgovci i finansijske institucije trpe gubitke, a korisnici kartica su uznemireni. Kako bi zaštitili poslovanje, klijente i integritet plaćanja karticama, sve kartične kuće uvele su PCI DSS

U sklopu Fraud foruma pri Udruženju banaka BiH (UBBiH) održana je prezentacija irske firme Sysnet koja radi na implementaciji PCI DSS standarda (Payment Card Industry Data Security Standard). Naime, tim standardom je propisano sve što banke koje se bave kartičnim poslovanjem treba da preduzmu u cilju zaštite od zloupotrebe osjetljivih kartičnih podataka, i u segmentu izdavanja kartica i u oblasti rada sa trgovcima. Suština je interna zaštita banke od eksternog upliva, odnosno da se osigura da neko iz vana ne bi mogao doći do osjetljivih podataka i zloupotrijebio ih. Također, zaštita podrazumijeva i to da se u transakcijama sa trgovcima sa kojima banka ima ugovore koji podrazumijevaju PCI DSS standarde obezbijuje povjerljivost.

Efikasnije čuvanje podataka

Predstavnici firme Sysnet su prenijeli svoja dosadašnja iskustva i ponudili rješenja koja omogućavaju da se na učinkovit i brz način može implementirati PCI DSS standard. Oni su, također, izvjestili o njihovim aktivnostima u susjednim zemljama.

Vivian Duff biznis menadžer CEMEA firme Sysnet kaže da je prvi korak ka implementaciji PCI DSS organiziranje radionica kako bi se uposlenici banke upoznali sa načinom njihovog rada.

- Na taj način svako vidi šta mu treba i kako treba da radi, kao i koliko mu je novca za to potrebno. Sysnet prilaz je da objasni banci šta treba da uradi da bi uvela te standarde. Ako nedostaje neka dokumentacija, onda mi možemo dati primjere koji su već negdje implementirani. Iz iskustva znamo da nije dobro da se samo postavljaju pitanja nego da se pruže i odgovori. Svi provaj-

deri hvale svoj sistem i onda svako može ponuditi taj sistem i upoznati sa njegovim prednostima, da li je dobar ili ne. Sve ovo govorim u kontekstu PCI DSS i njegove implementacije. Predhodnu procjenu treba uraditi da bi banka mogla ispuniti zahtjeve koji se postavljaju, objašnjava Duff i sugerira da Udruženje banaka treba da komunicira sa bankama i ukaže na potrebu uvođenja tog standarda. On kaže da se ne može precizirati koliko je potrebno vremena za implementaciju PCI DSS.

- Koliko je vremena potrebno za to zavisi od trenutne situacije u bankarskom okruženju, zatim od finansijskih izvora koji su dostupni da podrže taj projekat, kao i od promjena koje treba napraviti da bi banka udovoljila tim standardima. Sistem ne prodaje nikakav proizvod niti preporučuje nekome da od njega kupi nešto. Mi gledamo ukupnu situaciju i cilj procjene je kako reducirati i učiniti što efikasnijim cijeli taj posao oko čuvanja kartičnih podataka. Svjedoči smo da neki dobavljači vide PCI DSS kao mogućnost da prodaju svoje proizvode. To nije svrha njegovog uvođenja. Praktične savjete koje mi dajemo pomažu da se smanje troškovi za implementaciju PCI DSS standarda, ukazao je Duff. Njegov kolega John Mangan, inače menadžer za regionalni razvoj kaže da se oni polako upoznaju sa situacijom u BiH i forum je dobro došao da se stekne slika o stanju kod nas. - Radimo i u Hrvatskoj, Srbiji, Mađarskoj, Rumuniji. Situacija je slična, u Srbiji naprimjer, dok je Hrvatska napravila iskorak i ispred je BiH u razvoju implementacije PCI DSS standarda, naglasio je Mangan.

Zajednički standard

- Mislim da smo dobili dosta novih informacija i da će nam pomoći u implementaciji toga standarda - ocijenio je predsjednik Fraud foruma pri UBBiH Dario Čorić

On kaže da PCI DSS je zajednički sigurnosni standard svih kartičnih kuća koji definiše načine pohrane, prijenosa i procesiranja povjerljivih kartičnih podataka, objavljen u januaru 2005. godine.

- Rastući trend ukradenih podataka korisnika kartica predstavlja glavni problem za sve sudionike u plaćanju karticama. Kao rezultat tih krađa, trgovci i finansijske institucije trpe gubitke, a korisnici kartica su uznemireni. Kako bi zaštitili poslovanje, klijente i integritet plaćanja karticama, sve kartične kuće uvele su niz zahtjeva koji reguliraju područje osiguravanja podataka poznatim kao PCI DSS. On se sastoji od 12 osnovnih zahtjeva koji su podržani detaljnijim podzahtjevima, a to su zaštite mrežne infrastrukture, zaštite kartičnih podataka pri procesiranju, transportu i pohrani, zatim zaštite sustava i aplikacija, kontrole pristupima resursima informacijskog sustava, nadzor pristupa mrežnim resursima i kartičnim podacima i usklađivanje internih procedura o zaštiti informacijskog sustava, ističe Čorić i dodaje da su prije uvođenja PCI DSS kod nas sve finansijske institucije i treće strane, Processori samostalno propisivali mjere zaštite osjetljivih kartičnih podataka. Prema njegovim riječima sve finansijske institucije i Processori koji pohranjuju, procesiraju ili prenose podatke o vlasniku kartice su dužni implementirati PCI DSS u svom poslovanju.

- Zemlje u okruženju su u završnoj fazi implementacije PCI DSS, a finansijske institucije u BiH nastoje što prije ispuniti PCI DSS standard. Koliko sam upoznat ne postoji zakonske regulativa koja propisuje zaštitu procesiranja prijenosa i pohranjivanja kartičnih podataka, naglašava Čorić i napominje da je sigurnost kartičnih podataka vrlo osjetljiva stvar, s obzirom da se kod većih slučajeva kompromitacije kartičnih podataka finansijski gubici mjere milionima američkih dolara.

Harmonizacija pravila i međusobno upoređivanje

Međunarodno finansijsko standardizirano izvještavanje (IFRS) je prvenstveno kreirano za uvođenje jedinstvenog seta računovodstvenih standarda s ciljem unapređenja transparentnosti i međusobne uporedivosti finansijskih informacija. Međunarodni računovodstveni standard 39 je uveden da bi se bavio stvarima koje se odnose na finansijske instrumente, kao što su identifikacija, klasifikacija, mjerenje, smanjenje vrijednosti i povlačenje identifikacije tih instrumenata, ali i naglašavanjem njihove kompleksnosti. Jedan od glavnih razloga za njegovo uvođenja je unapređenje kvaliteta informacija za korisnike finansijskih izvještaja

Razgovarala: Duda Adžović

Fabien Delante

Sagledati razlike

Kod nas ima teškoća u primjeni računovodstvenih pravila i zakonske regulative. S jedne strane, mora se odgovoriti na međunarodne standarde, a s druge treba udovoljiti zahtjevima domaćeg regulatora. Čak ima problema i sa prevodom standarda. Da li Vam je poznata takva situacija? Šta je Vaš savjet našim računovođama kako da rade u takvim uslovima?

Delante: Kada sam to čuo bio sam malo iznenađen, jer sam razumio da neke banke dobijaju pozitivna mišljenja od vanjskih revizora na osnovu općih odredbi koje zahtijeva regulator. U Luksemburgu, domaći regulator može zahtijevati određene prudencione rezerve u svrhu prudencionog izvještavanja (izvještaji koji se mjesečno šalju regulatornoj instituciji, npr. tzv. FINREP), ali prihvata da se mogu javiti razlike između ovih izvještaja i finansijskih izvještaja, npr. onih koji se popunjavaju. Od banaka se zahtijeva da izvrše određeno usklađivanje između oba seta računa, a od eksternih revizora da obavijeste o ovim razlikama, što je dio njihove obaveze. Koliko sam razumio, vaš domaći regulator zahtijeva da oba izvještavanja budu potpuno ista, što će biti otežavajuća okolnost za sve lokalne banke prilikom usklađivanja sa zahtjevima IFRS-a, sve dok se ne izvrši usklađivanje lokalnih zahtjeva sa IFRS-om.

Na osnovu onoga što sam ja čuo, postojeći Zakon o amortizaciji u BiH će također predstavljati otežavajuću okolnost za banke kada govorimo o usklađivanju

sa međunarodnim finansijskim standardizovanim izvještavanjem. Amortizacija, u skladu sa IFRS-om, mora biti bazirana na korisnom vijeku trajanja određenog sredstva, što je specifičnost svakog lica. Ako se vrijeme amortizacije određuje zakonom, a korisni vijek trajanja se razlikuje od specifikacije iz zakona, to će predstavljati udaljavanje od zahtjeva iz IFRS-a i može rezultirati time da se smatra da određeno lice nije usklađeno sa IFRS-om i ne može dobiti pozitivno mišljenje, ako eksterni revizor zaključi da je uticaj pomenutog značajan. Kako bi se omogućilo pravnim licima da izvrše usklađenost sa zahtjevima IFRS-a, ta lica trebaju biti u mogućnosti da sami odrede korisni vijek trajanja svojih sredstava, bar u računovodstvene svrhe. Tretman koji se zahtijeva za poreske svrhe može, naravno biti drugačiji, čime se omogućava prepoznavanje, identifikacija odgođenog oporezivanja. Što se tiče problema prevođenja, u našoj zemlji imamo istih teškoća. U ovom slučaju, time se naglašava obavezno uvođenje engleskog jezika kao sekundarnog jezika. S druge strane, oni koji se susreću sa teškoćama prilikom primjene IFRS-a trebaju biti u mogućnosti da zatraže pomoć od svojih eksternih revizora ili konsultanata.

Kakve novine donose međunarodni računovodstveni standardi i na koji način oni unaprjeđuju oblast računovodstva?

Delante: Međunarodno finansijsko standardizirano izvještavanje (eng. International Financial Reporting Standards - IFRS) je prvenstveno kreirano za uvođenje jedin-

Sa seminara

stvenog seta računovodstvenih standarda u svrhu unapređenja transparentnosti i međusobne uporedivosti finansijskih informacija sa ciljem da oni koji koriste finansijske izvještaje dobiju poboljšane i obimne informacije, kako bi bili u mogućnosti da izvrše bolju procjenu finansijske situacije pravnog lica i rizika kojima je to lice izloženo.

Zaštita fer vrijednosti

Možete li pojasniti suštinu izmjena međunarodnog računovodstvenog standarda 39, koji je svoja ograničenja pokazao u vremenu krize?

Po tom pitanju je bio jedan pritisak zemalja G 20 na Odbor za međunarodne računovodstvene standarde da se revidira međunarodni računovodstveni standard (MRS) 39, jer je on svoja ograničenja pokazao u vremenu krize, što se može smatrati prvim stres testom za taj standard. Iako MRS 39 nije odgovoran za postojeću krizu, u određenoj mjeri je agregirao, odnosno pojačao njene posljedice. Fer vrijednost je trenutno jedan od najboljih metoda mjerenja finansijskih instrumenata, jer daje jasan pregled uticaja postojećih tržišnih uslova na finansijsku situaciju u pravnom licu. Problem je što u nekim slučajevima fer vrijednost može biti „kontaminirana“ eksternim faktorima. Na primjer, za vrijeme krize, došlo je do smanjenja fer vrijednosti nekih finansijskih instrumenata zbog nelikvidnosti tržišta, a ne zbog smanjenja vrijednosti samog sredstva. Nelikvidnost tržišta je samo odražavala nesposobnost ugovornih stra-

na da kupe određeno sredstvo. Trebaju se kreirati i uvesti filteri kako bi se izbjeglo da fer vrijednost sadrži i određene „kontaminirane“ vrijednosti.

Lideri G20 vrše pritisak na Odbor MRS-a da revidira MRS 39 kako bi korisnicima bio lakši za razumijevanje i da se unaprijedi kvalitet informacija. Revizija standarda 39 biće izvršena u tri faze. U julu je već donijet prvi nacrt koji donosi određene važne promjene za klasifikaciju i mjerenje finansijskih instrumenata. Od pet kategorija, treba se prijeći na dvije kategorije, sa racionalnijom mogućnošću odabira te dvije kategorije. Manje kategorija donosi i manje modela za umanjenje vrijednosti. Zašto klasifikacija i mjerenje kao prvi korak? Prije svega zbog toga što su klasifikacija i mjerenje osnova za sve standarde, a drugo zbog toga što većina problema do kojih je došlo u toku krize odnosilo se na klasifikaciju i mjerenje.

Do kraja godine se očekuje da Odbor usvoji dva nacrta koji se odnose na izloženost, jedan koji se tiče umanjenja vrijednosti finansijskih sredstava i drugi koji se odnosi na računovodstvo hedžinga i objavu konačnih IFRS o klasifikaciji i mjerenju da bi se omogućilo onima koji prvi primjenjuju te standarde da počnu sa primjenom od 31.12.2009. Objavlivanje finalnog standarda koji uključuje umanjenje vrijednosti finansijskih sredstava i računovodstvo hedžinga očekuje se u 2010. Obavezno usvajanje revidiranog MRS 39. očekuje se od 01.01.2012. godine. U zraku se osjeća borba oko procikličnosti. Procikličnost je pri-

BiH u zaostatku

Gdje je BiH u toj oblasti kada je poredite sa drugim zemljama Evrope, posebno regije? Ima li razlike?

Delante: Nisam upoznat sa situacijom u zemljama koje bi mogle biti uporedive sa BiH. Ako uporedim sa trenutnom situacijom u Luksemburgu, vi ste u situaciji u kakvoj smo mi bili prije dvije do tri godine. Mnoge stvari se još trebaju uraditi da bi se ovaj proces implementirao i stabilizirao. Međutim, vi jeste u jednoj prednosti, jer će sve banke odjednom morati primjenjivati međunarodne standarde za izvještavanje. U Luksemburgu, banke mogu birati između IFRS-a i lokalnih računovodstvenih standarda, osim za konsolidirane finansijske izvještaje, a pozicija ili, pak odsustvo pozicije poreske uprave, ne daje poticaj za primjenu IFRS-a. Kao posljedicu toga imamo situaciju da većina banaka još uvijek objavljuje svoje finansijske izvještaje u skladu sa lokalnim računovodstvenim standardima. U BiH, kako sam imao priliku da čujem, banke baziraju svoje poslovanje na tradicionalnim, manje kompleksnim aktivnostima. Prisutno je uglavnom poslovanje sa stanovništvom, a složena tržišna aktivnost je izuzetak, što će zasigurno olakšati primjenu IFRS-a. Na ovaj način ćete biti u mogućnosti da izbjegnute neke probleme sa kojima su se neke banke u Luksemburgu morale suočiti.

Iz ugla učesnika seminara „Međunarodni računovodstveni standardi“

Pomoć u prevazilaženju dilema

Mirsad Hodžić, Fima banka:

- Predavač je kvalifikovan. Za nas je njegovo izlaganje jako interesantno zato što se mi susrećemo sa proizvodima koji kod nas nisu razvijeni. Svi ti novi proizvodi se zasnivaju na finansijskim instrumentima. Sa tim proizvodima koji su za nas još nepoznati treba da se upoznajemo, jer će se vremenom i kod nas uvesti. Seminar je jako interesantan i sa aspekta regulatornih zahtjeva što obrađujemo dijelom Basel II, koji nam govori do kojeg stepena rizika možemo da ulazimo u odnosu na kapital.

Ljubica Granula, Hypo-Alpe-Adria banka Banja Luka:

- Svaki seminar na temu međunarodnih računovodstvenih standarda je uvijek koristan, jer je to veoma obimna materija i vrlo složena. U Republici Srpskoj novi standardi još nisu ni prevedeni, tako da je svaka nova riječ vrlo korisna. Tema je posebno interesantna i zbog aspekta svjetske finansijske krize i novog tretmana finansijskih instrumenata. Sa tog aspekta smo saznali neke stvari koje nam nisu bile jasne i pomoći će u rješavanju nekih dilema. Korisno je održavanje ovakvih seminara. Predavač je kvalifikovan. Računamo da će od velike pomoći biti i elektronski materijali koje dobijamo, jer oni štampani nisu dovoljni zbog složenosti materije o kojoj se radi.

Zijad Lugonjić, Privredna banka Sarajevo:

- Organizacija seminara je dobra. Tema je, također dobra. Nama je to korisno u smislu primjene međunarodnih standarda. Trebalo bi više ovakvih skupova organizovati. Na seminaru smo čuli i ono što nismo znali. Naprimjer, kada dođe do smanjenja vrijednosti finansijskog instrumenta ispod 50 posto treba sve ići kroz bilans finansijskog uspjeha. Do sad je to tretirano tako da sve treba ići preko revalorizacionih rezervi i kapitala. To je za nas novina. Saznali smo dosta novih stvari koje će nam pomoći u radu.

Na primjer, kada se cijena dionica smanjuje, ljudi često nastoje da prodaju te dionice, što će učiniti da se opadanje vrijednosti nastavi.

rodna pojava koja čini da se ljudi i pravna lica ponašaju u skladu sa trendom. Na primjer, kada se cijena dionica smanjuje, ljudi često nastoje da prodaju te dionice, što će učiniti da se opadanje vrijednosti nastavi. Na isti način, kada se uoče gubici, koji ugrožavaju

poslovni rezultat pravnog lica, to pravno lice nastoji ili želi da kreira rezerve za pokriće budućih gubitaka, čime će samo pogoršati njihov uticaj. Rješenje bi moglo biti da se omogući bankama da rezerve kreiraju u vrijeme dok posluju sa profitom, iste rezerve koje će moći koristiti za „kišnih dana“, što trenutno u skladu sa IFRS-om nije moguće. Međunarodni standardi će se zasigurno morati mijenjati da bi se omogućile ovakve ciklične promjene.

Zbog čega su po vašem mišljenju značajni seminari ove vrste?

Delante: S jedne strane, ovakva vrsta se-

minara je način razmjene iskustava. Za mene je to bila prilika da uporedim stanje iz vaše zemlje sa stanjem sa kojim sam ja najbolje upoznat i da razmijenimo probleme sa kojima smo se mi u Luksemburgu suočili prilikom primjene IFRS-a, a koje ćete vi najvjerovatnije imati u skoroj budućnosti. S druge strane, učesnici već imaju razvijen osjećaj za ove probleme, stoga će ih imati na umu. Za neke od njih, ovo je bilo samo ponavljanje nekih stvari koje oni već znaju. Za druge pak, ovo je bila mogućnost da nauče nešto novo. Takođe, ovo je prilika da svako od njih provjeri tumačenje ove složene oblasti.

Kupiti pod bremenom odgovornosti

Nisu samo odgovorni kupiti nego, između ostalih notari, računovođe, advokati i ostali obveznici po zakonu

Da bi se prevazišao postojeći neprimjeren položaj kupita potrebno je precizno i nedvosmisleno definirati njihovu ulogu i mjesto, jer su oni u mnogim bankama u podređenoj poziciji, često izloženi prigovorima i sankcijama, rečeno je na sastanku kupita BiH, koji je povodom primjene novog Zakona o sprječavanju pranja novca i subfinansiranja terorističkih aktivnosti, upriličilo Udruženje banaka BiH (UBBiH).

- Potrebno je da agencije za bankarstvo preciziraju ulogu kupita da bi se znalo gdje nam je mjesto i ko nas imenuje. Kupit mora imati određenu nezavisnost i njihov status treba definirati kao odjel ili sektor kupita..

Propisi su takvi da se kupiti osjećaju nesigurno. Ne želimo da budemo odgovorni za stvari na koje nemamo uticaja. Moramo imati jasne smjernice šta i kako da radimo. Novi zakon je dao ovlaštenja bankama da kupitima može dati dovoljno visoku poziciju da mogu donositi određene procedure i odluke. Ako njegove odluke odgovorna osoba ne ispoštuje onda kupiti mogu biti oslobođeni odgovornosti, čulo se na sastanku. Predloženo je da se izmjeni odluka u Zakonu o sprječavanju pranja novca da je kupit odgovorno lice, te da se protumači ta kategorija. Istaknuto je da su odgovorni i drugi, između ostalih notari, računovođe, advokati, mada se niko njima ne bavi, jer se većina problema locira u bankama, koje ipak nisu mjesto uzroka nego posljedica.

- Za zakonito poslovanje banke odgovoran je direktor, ali bez obzira što tako kaže zakon na kraju će, ipak kupit biti odgovoran, jer tako kažu interni dokumenti banke, smatraju kupiti koji traže da učestvuju u izradi Pravilnika i podzakonskih akata za primjenu Zakona o sprječavanju pranja novca. Kao kuriozitet je navedena činjenica da je BiH zemlja gdje su u primjeni toga zakona banke direktno involvirane u policij-

sku strukturu. Pozitivnim se smatra što se uvodi, rečeno je, državna strategija za suzbijanje pranja novca i korupcije, jer se do sada zakon primjenjivao uglavnom preko banaka. Kupiti smatraju da je zanemaran edukativni segment, a za šta su odgovorne agencije za bankarstvo i FOO.

- Vodilje u bankarskom sektoru treba da budu agencije za bankarstvo. Potrebni su nam seminari. Niko nas ne educira šta bismo i kako trebali da radimo u određenim prilikama. Treba nam intenzivna edukacija u dijelu sprovođenja zakona, Pravilnika, odluka agencija, a da predavači budu oni koji poznaju naše zakonodavstvo. Zaključeno je da se agencijama za bankarstvo i FOO uputi dopis sa zahtjevom o obaveznoj i što skorijoj edukaciji, zatim da se Komisiji za pravnu regulativu UBBiH dostave na razmatranje mišljenja i stavovi kupita.

Vodilje u bankarskom sektoru treba da budu agencije za bankarstvo. Potrebni su nam seminari. Niko nas ne educira šta bismo i kako trebali da radimo u određenim prilikama. Treba nam intenzivna edukacija u dijelu sprovođenja zakona, Pravilnika, odluka agencija, a da predavači budu oni koji poznaju naše zakonodavstvo.

Ublažavanje posljedica krize

Pretpostavka je da će o načinu korišćenja sredstava odobrene alokacije SPV našoj zemlji, u konsultaciji sa MMF-om, odlučivati Fiskalno vijeće BiH, kao tijelo koje je, između ostalog, nadležno za potpisivanje i sprovođenje aranžmana sa MMF-om. Sredstva odobrene alokacije SPV mogla bi značajno doprinijeti realizaciji mjera i ciljeva definisanih stand by aranžmanom.

Verica Božić

Alokacija, (eng. allocation) koja se upotrebljava i na našem jeziku u istom obliku, ima značenje dalje raspodjele ili dodjeljivanja određenog ukupnog iznosa sredstava ili obavezanadrugeučesnikepremaodređenoj proporciji. Specijalno pravo vučenja (eng. Special Drawing Right, u daljem tekstu SPV), predstavlja međunarodno priznato sredstvo deviznih rezervi, za čije kreiranje je nadležan Međunarodni monetarni fond (MMF). Ovim tekstom ćemo pokušati objasniti ulogu i značaj alokacije SPV za Bosnu i Hercegovinu kao jednu od 186 zemalja članica MMF-a. U tom cilju, objasnićemo potrebu za uvođenjem SPV kao sredstva deviznih rezervi, realizovane alokacije SPV, praktično značenje njegovog posjedovanja, kao specifičnog sredstva deviznih rezervi, te finansijske efekte aktuelno odobrene alokacije SPV za našu zemlju.

Potreba za kreiranjem SPV

SPV je uvedeno 1969. godine kao sredstvo deviznih rezervi kreirano od strane MMF-a, zbog uočene globalne potrebe za uspostavljanjem mehanizma planskog kreiranja međunarodno priznatih deviznih rezervi, koje bi predstavljale dopunu postojećim rezervama. Tokom 60-tih, tadašnja sredstva deviznih rezervi bila su ograničena Bretonvudskim sistemom fiksnih deviznih kurseva, a držala su se uglavnom u dolarima i u zlatu. Nakon uočene tendencije nekih centralnih banaka da pretvore svoje dolarske rezerve u zlato, čime bi se ugrozila ograničena količina američkih zlatnih rezervi, došlo je do stvaranja novog sredstva rezervi sa prilično nezgrapnim imenom, kao što je „specijalno pravo vučenja“. Inicijalna vrijednost SPV iznosila je 0,888671 grama čistog zlata, koliko je tada vrijedio jedan američki dolar.

SPV je viđen kao izlaz iz tzv. „Trifinove dileme“, jer su dodatne dolarske rezerve shvaćene kao narušavanje stabilnosti sistema. Pošto „dilema“ nije dovela do određivanja preciznog limita, predloženo je, sa stanovišta povjerenja u sistem, da iznos rezervi koje ostatak svijeta može kumulirati povlačenjem zlata od SAD, uvećan za već akumulirani iznos zvaničnih dolarskih rezervi, ne bi trebalo da premaši tačku gdje pomenuti iznos dolarskih rezervi prevazilazi preostale američke zalihe zlata. U slučaju da tražnja za rezervama nastavi da raste preko te tačke, svijet bi rizikovao da nastupi, ili period restrikcija, valutnih kriza i deflacije (kao rezultat nedostatka rezervi) ili period finansijske nesigurnosti (kao rezultat slabljenja povjerenja u glavnu rezervnu valutu). Postepeno su i ostali zvanični predstavnici zemalja, ministarstva finansija i centralne banke, postali svjesni

U slučaju da tražnja za rezervama nastavi da raste preko te tačke, svijet bi rizikovao da nastupi, ili period restrikcija, valutnih kriza i deflacije (kao rezultat nedostatka rezervi) ili period finansijske nesigurnosti (kao rezultat slabljenja povjerenja u glavnu rezervnu valutu).

Verica Božić

realnosti „Trifinove dileme“, barem kao izvjesne opasnosti, te su joj posvećene duge i iscrpne rasprave i studije.

Rasprave su se vodile od 1963. do 1969. godine, da bi na kraju rezultirale usaglašenim međunarodnim odgovorom, stvaranjem međunarodne aktive koja, za razliku od zlata ili rezervnih valuta, nema drugu ulogu osim da zadovolji sistemsku tražnju za adekvatnim iznosom sredstava rezervi. Dogovoreni način puštanja tog sredstva rezervi bio je da MMF kreira, i u godišnjim intervalima alokira ili poništi, novi oblik sredstava rezervi, u skladu sa strogim pravilima obezbjeđenja MMF-a. U skladu sa ulogom koja je namijenjena ovakvom „čisto“ rezervnom sredstvu, SPV mogu koristiti isključivo vlade ili centralne banke zemalja članica MMF-a, MMF i uža grupa institucija definisana kao „posebno određene institucije koje mogu držati SPV“. SPV se, pored funkcije dopune postojećim sredstvima rezervi, koristi kao izvještajna računovodstvena jedinica u MMF-u i drugim međunarodnim finansijskim institucijama.

Izvršene alokacije SPV

Prva alokacija SPV uslijedila je neposredno nakon njegovog uspostavljanja, kao novog sredstva rezervi. Alokacija se vršila godišnje, u približno jednakim ratama i to 1. januara 1970., 71. i 72. godine, u ukupnom iznosu od 9,3 milijarde SPV. Druga alokacija SPV od ukupno 12,1 milijardu SPV bila je u tri približno jednake godišnje rate 1. januara 1979., 80. i 81. godine. Ukupan iznos odobrenih alokacija SPV se dodjeljuje zemljama članicama srazmjerno visini njihovih kvota.

Od 1981., pa sve do avgusta ove godine nije bilo alokacija SPV. U decembru 2001. godine, Izvršni odbor MMF-a je raspravljao o tome da li bi trebalo odobriti alokacije SPV u periodu 2002-2006. godine, ali je registrovana nedovoljna podrška takvom prijedlogu, kao što se desilo i u mnogim slučajevima ranije. Bez alokacije SPV tokom skoro tri decenije, udio SPV je postao zanemarljiv u ukupnim svjetskim sredstvima rezervi. Sa stanovišta pojedinačne zemlje, međunarodna likvidnost (misli se na bezuslovnu, tj. ne uzima se u obzir mogućnost pristupanja međunarodnom kreditu jer je neizvjestan), jednostavno je sinonim za rezerve, a rezerve su sredstva kod monetarnih vlasti koja mogu biti korištena za finansiranje deficita platnog bilansa. Ako se

ukupna međunarodna likvidnost posmatra kao zbir rezervi svih zemalja, na isti način kao što je svjetska trgovina zbir izvoza ili uvoza svih zemalja, adekvatnost ukupne međunarodne likvidnosti ne bi trebalo da predstavlja problem. Problem predstavlja limitiranost ukupnih sredstava koja čine rezerve određene zemlje. Sam koncept globalnog adekvatnog nivoa međunarodne likvidnosti izgubio je na značaju tokom zadnje tri decenije, ali su, generalno, postojali dobri razlozi da se zadovolji dio rastuće tražnje za međunarodnim rezervama putem alokacije SPV.

Jedan od razloga je poboljšanje efikasnosti, jer se SPV može kreirati sa nulnim troškovima, čime prestaje potreba zemalja za suficitom tekućeg računa ili njihova potreba za skupim zaduživanjem da bi stekle rezerve. Zatim, tu je ismanjenje sistemskog rizika, pošto bi SPV zamijenio pozajmljene rezerve u stepenu u kojem su one manje pouzdan i predvidiv izvor rezervi, naročito u kriznim vremenima.

Odbor guvernera MMF-a je većinom glasova, 85 posto donio odluku o alokaciji SPV 7. avgusta ove godine, kao rezultat usaglašenog odgovora grupe zemalja G 20 na globalnu ekonomska i finansijsku krizu, koja se ispoljila u 2008. godini. Opšta alokacija SPV odobrena je u iznosu od oko 250 milijardi američkih dolara za svih 186 zemalja članica MMF-a, a doznačena je na njihove

račune držanja SPV na dan 28. avgusta ove godine. Opštu alokaciju SPV prepoznajemo kao drugi razlog za kreiranje SPV pod pokroviteljstvom MMF-a, kao dopunu postojećim međunarodno priznatim sredstvima deviznih rezervi u kriznim vremenima.

MMF je 09. septembra ove godine doznačio članicama i Specijalnu alokaciju SPV u ukupnom iznosu od 21,5 milijardi SPV. Specijalna jednokratna alokacija SPV predviđena je četvrtim amandmanom Statuta MMF-a. Bila je odobrena od Odbora guvernera MMF-a 1997. godine, te se svo to vrijeme čekala ratifikacija Kongresa SAD. Cilj Specijalne alokacije SPV je da se ispravi „nepravdna situacija“ prema zemljama koje su postale članice MMF-a nakon perioda odobrenih redovnih alokacija.

Bosni i Hercegovini (BiH) je na ime Opšte alokacije SPV odobreno 125,4 miliona SPV, a na ime Specijalne alokacije, 15 miliona SPV na račun držanja SPV Centralne banke Bosne i Hercegovine (CBBiH) kod MMF-a. Račun držanja SPV je praktično devizni tekući račun članice kod MMF-a, kao bilo koji drugi tekući račun kod strane korespondentske banke.

Specifičnosti SPV

SPV je specifično međunarodno sredstvo rezervi koje imaocu donosi kamatu. Vrijednost SPV se utvrđuje kao ponderisani prosjek četiri valute koje se uobičajeno ko-

Kamatna stopa na SPV se utvrđuje sedmično, petkom, a objavljuje se na internet stranici MMF-a. Predstavlja ponderisani prosjek kamatnih stopa na kratkoročne instrumente duga zemalja čije valute određuju korpu valuta SPV.

riste kao sredstva deviznih rezervi: američki dolar, japanski jen, euro i britanska funta. U skladu s tim, vrijednost SPV se ne određuje ponudom i tražnjom na deviznom tržištu, nego se formira dnevno na osnovu tržišne vrijednosti deviznih kurseva pomenute četiri valute. Specifičnost SPV je u tome što SPV nije valuta, ni novčanica, niti je direktno potraživanje od MMF-a. SPV za imaoca znači da ima stalno otvorenu mogućnost povlačenja, korišćenja svih valuta koje su u slobodnoj upotrebi između članica MMF-a (samo ime tog sredstva, "specijalno pravo vučenja", implicira takvo značenje). Imati 1 SPV na računu kod MMF-a, praktično znači imati mogućnost da se od MMF-a povuče određena protuvrijednost jedne od pomenute četiri valute koje čine korpu valuta koja određuje vrijednost SPV.

Transakcija povlačenja pomenutih valuta u zamjenu za SPV dogovara se i realizuje na

jednostavan način sa Odjeljenjem za SPV u MMF-u. Članica se obraća tom Odjeljenju MMF-a sa zahtjevom da zamijeni 1 SPV za euro (na primjer); MMF na osnovu zahtjeva, kao svaki drugi finansijski posrednik, traži članicu koja je spremna ustupiti protuvrijednost eura za sticanje 1 SPV. Da se, na primjer, ta transakcija ugovorila na dan 15. septembra ove godine, za 1 SPV se moglo dobiti 1,58 američkih dolara, odnosno 143,98 japanskih jena ili 1,08 eura ili, pak 0,96 britanskih funti (naravno, članica može zahtijevati bilo koju kombinaciju valuta, ako je to izvodljivo u trenutku zahtjeva). Ovakva transakcija se vrši na dobrovoljnoj osnovi i većina odobrenih aranžmana se realizuje na takav način. Drugi način je da MMF striktno odredi članice sa jakom eksternom (platinobilansnom) pozicijom da kupe SPV od članica sa slabijom eksternom pozicijom.

Pravo povlačenja jedne ili više od četiri pomenute valute, zemlja članica MMF-a ima kada joj je odobren iznos alokacije SPV ili bilo koji iznos u SPV koji potiče iz aranžmana sa MMF-om. Na primjer, prva tranša stand by aranžmana, koji je odobren BiH ovoga jula, u iznosu od 182 miliona SPV, povučena je na zahtjev naše države na sljedeći način: jedan milion u SPV i 201,7 miliona eura (za protuvrijednost 181 miliona SPV) od članica Francuske, Poljske i Slovačke. Praktično je MMF aranžirao da pomenute tri zemlje tom fondu ustupe svoju domaću valutu u zamjenu za sticanje rezervne pozicije u SPV, a MMF je dalje, kao finansijski posrednik, realizovao odo-

brenu prvu tranšu (ratu) plasmana u obliku stand by aranžmana BiH. Naša zemlja je povećala devizne rezerve za jedan milion SPV i 201,7 miliona eura, te istovremeno stvorila obavezu prema MMF-u po odobrenom stand by aranžmanu.

Šta se desilo u MMF-u, kao instituciji nadležnoj za kreiranje ili slobodnije rečeno, emisiju SPV? Kod MMF-a je na strani aktive priznat plasman BiH u iznosu od 182 miliona SPV iz sljedećih izvora: jedan milion SPV po osnovu sredstava opštih izvora, a preostali iznos plasmana od 181 milion SPV na osnovu stvorene obaveze prema pomenutim zemljama koje su ustupile protuvrijednost u svojoj domaćoj, euro valuti.

Kamatna stopa na SPV se utvrđuje sedmično, petkom, a objavljuje se na internet stranici MMF-a. Predstavlja ponderisani prosjek kamatnih stopa na kratkoročne instrumente duga zemalja čije valute određuju korpu valuta SPV. Kamatna stopa na SPV se primjenjuje na držanje SPV na računima članica kod MMF-a, kao i na sve obaveze članica koje potiču iz aranžmana sa MMF-om i iz ukupnih alokacija SPV. Obračun kamate se vrši mjesečno, a plaćanje kvartalno, po isteku kvartala prema fiskalnoj godini MMF-a, koja se završava 30. aprila. Plaćanja se, prema tome, vrše početkom maja, avgusta, novembra i februara.

Finansijske posljedice

Šta je podloga za kreiranje SPV iz nedavno odobrene alokacije SPV, tj. na osnovu čega je odobren ukupan iznos? Odobren ukupan iznos alokacije SPV zasniva se na kvoti zemalja članica. Kvota i alokacija SPV za svaku članicu predstavlja stavku kapitala (engl. equity), nešto što članica bezuslovno posjeduje kod MMF, a istovremeno stvara i određenu obavezu (zato što dio kapitala nije uplaćen). Kvota ili ukupan kapital BiH iznosi 169,1 milion SPV, od čega je 25 posto uplaćeni kapital i oko 75 procenata predstavlja kapital po pozivu u obliku hartija od vrijednosti (promisori note) koje su položene kod CBBiH. Upravo iznos Opšte alokacije SPV od 125,4 miliona SPV, koji je odobren našoj zemlji predstavlja gotovo 75 procenata iznosa kvote.

Zašto se za alokaciju SPV kaže da je to sticanje deviznih rezervi skoro bez troškova? Članice MMF-a za primljenu alokaciju SPV plaćaju troškove po kamatnoj stopi na SPV (uvećanu za jedan bazni poen ili 0,01 pro-

cenata za pokriće troškova administriranja Odjeljenja za SPV u MMF-u) na kumulativnu alokaciju SPV i ostvaruju prihod po istoj kamatnoj stopi na računu držanja SPV. Zemljama koje na računu držanja SPV imaju iznos koji je jednak iznosu ukupne alokacije SPV, neto troškovi tih rezervi su praktično skoro jednaki nuli.

U slučaju BiH, ne postoji direktna kompenzacija ostvarenih prihoda po kamati i troškova po alokaciji SPV. Kamatu na SPV sredstva ostvaruje CBBiH, a troškove po alokaciji SPV plaća Ministarstvo finansija i trezora BiH. Te dvije stavke se indirektno kompenzuju tako što svake godine nakon utvrđivanja čistog profita, CBBiH prenosi 60 procenata ostvarenog čistog profita na račun institucija BiH. U cilju ostvarenja najpovoljnijeg mogućeg prinosa na devizne rezerve BiH, poštujući Zakonom o CBBiH, propisane principe Valutnog odbora i uzimajući u obzir rezultate finansijskih analiza, CBBiH je izvršila konverziju iznosa Opšte alokacije SPV (125,4 miliona) u euro valutu. BiH je za aktuelnu alokaciju SPV, i Opštu i Specijalnu, povećala devizne rezerve za 140,4 miliona SPV i stvorila obavezu tj. povećala monetarnu pasivu za 299 miliona KM u obliku depozita Ministarstva finansija i trezora BiH kod CBBiH.

Potpuno jednak tretman ima i pomenuti odobreni stand bay aranžman, s tim što se sredstva iz aranžmana koriste striktno na osnovu ocjene MMF-a da su ispunjeni uslovi, tj. da su realizovani ciljevi postavljene makroekonomskim politikama i Pismom namjere, prilikom odobravanja sredstava iz aranžmana po tranšama (ratama). Očigledno je da su sredstva iz aranžmana uslovljena, a sredstva iz alokacije SPV neuslovljena. Međutim, to ni u kojem slučaju ne znači da sredstva iz alokacije SPV nemaju određenu namjenu za sve članice. Namjena sredstava određena je na samitu grupe zemalja G 20 u Londonu, u aprilu ove godine, a to je ublažavanje posljedica svjetske ekonomske krize. Za sve članice MMF, bilo sa jakom bilo sa slabijom eksternom (platinobilansnom) pozicijom, odobrena sredstva alokacije SPV predstavljaju dopunu postojećim sredstvima rezervi, tj. zemlje će diverzifikovati portfolio deviznih rezervi čestih praktično bez troškova i koristiti ih za prevazilaženje posljedica svjetske ekonomske krize. Sredstva Odobrene alokacije SPV za zemlje koje su pri tome pod

tekućim aranžmanom sa MMF-om, ni u kojem slučaju ne mogu biti upotrijebljena u suprotnosti sa usvojenim makroekonomskim politikama i ciljevima po odobrenom aranžmanu. Isto tako MMF nema mandat da uslovljava članice da odobrena sredstva alokacije SPV moraju zadržati u SPV. Članice imaju slobodu da se obrate MMF-u sa zahtjevom za konverziju, arbitražu SPV u bilo koju valutu koja je u širokoj upotrebi između članica, ako Odjeljenje za SPV u MMF-u uspije dogovoriti takvu transakciju.

Pretpostavka je da će o načinu korišćenja sredstava odobrene alokacije SPV našoj zemlji, u konsultaciji sa MMF-om, odlučivati Fiskalno vijeće BiH, kao tijelo koje je, između ostalog, nadležno za potpisivanje i sprovođenje aranžmana sa MMF-om. Sredstva odobrene alokacije SPV mogla bi značajno doprinijeti realizaciji mjera i ciljeva definisanih stand by aranžmanom (na primjer, usljed pada javnih prihoda na svim nivoima vlasti u BiH, sredstva bi mogla biti upotrijebljena za servisiranje njenog spoljnog duga, čime bi se posredno mogla ostvariti sredstva za očuvanje radnih mjesta, oživljavanje kreditne aktivnosti, investiranje u infrastrukturne projekte ili za druge mjere namijenjene ublažavanju posljedica svjetske ekonomske krize).

(Autor je rukovodilac Odjeljenja za servisiranje javnog duga u Centralnoj banci BiH)

Potpuno jednak tretman ima i pomenuti odobreni stand bay aranžman, s tim što se sredstva iz aranžmana koriste striktno na osnovu ocjene MMF-a ...

Model Valutnog odbora je omogućio održavanje finansijske stabilnosti u BiH

Rasprave koje su vođene predhodnih godina na temu mogućih relaksiranja modela Valutnog odbora ili njegovih značajnijih promjena, prema informacijama sa kojima mi raspoložemo nisu rezultirale nekom visokom saglasnošću u stručnim i akademskim, a pogotovo u političkim krugovima. CBBiH je nastavila da funkcioniše po odredbama postojećeg Zakona o Centralnoj banci i mi procjenjujemo da za takve eventualne promjene još uvijek ne postoje odgovarajući uslovi.

Duda ADŽOVIĆ

Teme referentna kamatna stopa, monetarna politika, te supervizija, kao važni segmenti bankarskog poslovanja, od čijeg djelotvornog funkcionisanja umnogome zavisi efikasnost rada bh. banaka, bili su povod razgovora sa novim viceguvernerom Centralne banke BiH (CBBiH), prof. dr Radomirom Božićem.

Bosna i Hercegovina još nema utvrđenu referentnu kamatnu stopu koja je

veoma važna za tržište novca i bankarski sektor. Da li, kada i na koji način bi se mogla odrediti referentna kamatna stopa u BiH?

Božić: Pojedine Centralne banke određuju referentnu kamatnu stopu kao instrument monetarne politike. To je jedno od mogućih značenja pojma referentne kamatne stope u kontekstu aktivnosti Centralne banke. Drugo značenje tog pojma jeste referentna kamatna stopa koja se formira

na međubankarskom novčanom tržištu. Kada je u pitanju Centralna banka BiH i aranžman u kojem ona funkcionira, treba podsjetiti da nema mogućnosti i prostora za korištenje referentne kamatne stope u prvom pomenutom značenju. Valutni odbor, kao model po kojem funkcionira Centralna banka BiH, podrazumijeva i dozvoljava jedan instrument monetarne politike - obaveznu rezervu. Dakle, referentna kamatna stopa kao instrument monetarne politike, u ovom aranžmanu nije moguća.

Ako govorimo o referentnoj kamatnoj stopi na tržištu novca u BiH ona zaista ne postoji, iako postoje pretpostavke za njeno utvrđivanje. Naime, u Centralnoj banci BiH je uspostavljena odgovarajuća platforma za međubankarske novčane transakcije. To je, ustvari, elektronsko međubankarsko tržište novca koje ima tri segmenta i omogućava međubankarsku trgovinu u relanom vremenu, depozitima i konvertibilnim markama, deviznim sredstvima i gotovim novcem. Ova platforma instalirana je i u komercijalnim bankama u BiH početkom prošle godine. Prema tome, postoji tehnička pretpostavka za funkcionisanje međubankarskog novčanog tržišta. Korištenje ovih mogućnosti je na principu dobrovoljnosti, a to znači da ukoliko banke imaju potrebu za međusobnim transakcijama, vezano za depozite, devizna sredstva, ili za gotov novac, one to mogu raditi posredstvom te platforme, od-

Radomir Božić

nosno elektronskog tržišta novca. Sa druge strane, banke su obavezne da koriste takav način trgovanja za transakcije kupoprodaje konvertibilne marke i poslova sa gotovim novcem i eventualno drugih poslova koje bi mogla propisati Centralna banka.

Dakle, zahvaljujući postojanju pomenute platforme postoje mogućnosti realizacije i praćenja međubankarskih pozajmica u funkciji održavanja likvidnosti bankarskog sektora u cjelini. Uspostavljanje elektronskog međubankarskog tržišta novca posredstvom ovakve platforme moglo bi biti vrlo značajno u aranžmanu i uslovima, kada na bazi Zakona o Centralnoj banci, Centralna banka BiH nema funkciju kreditora u krajnjoj instanci ili tzv. zadnjeg utočišta.

Naravno, pitanje je u kojoj mjeri komercijalne banke u BiH imaju potrebu za takvim pozajmicama i plasmanima ili pod kojim uslovima bi one bile motivisane da participiraju na tom tržištu i da posredstvom tog tržišta obavljaju odgovarajuće transakcije i rješavaju svoje likvidnosne i druge potrebe. Ovo pitanje se posebno nameće ako imamo u vidu činjenicu da znatan dio banaka koje posluju u BiH ima svoje centrale u inostranstvu. Podaci sa kojima mi raspoložemo potvrđuju da ove banke najveći dio svojih potreba zadovoljavaju direktnim transakcijama sa svojim ino centralama.

Prema tome, mogućnost kotacije ponude i tražnje za novcem na međubankarskom novčanom tržištu u BiH postoji, a to znači i mogućnost da se na bazi transakcija, koje bi se posredstvom pomenute platforme realizovale, može formirati i pratiti referentna kamatna stopa.

Propisati uslove

Šta bi predstavljala referentna kamatna stopa?

Božić: Ovako shvaćena referentna kamatna stopa bi predstavljala prosječnu međubankarsku kamatnu stopu po kojoj bi banke bile spremne da daju i uzimaju pozajmice jedne od drugih na različite rokove. Važno je napomenuti da referentne kamatne stope u ovom smislu, kao prosječne međubankarske stope za pozajmice na novčanom tržištu, postoje i koriste se u nekim drugim zemljama čije CB, takođe, funkcioniraju po principu Valutnog odbora. Riječ je o Litvaniji, Estoniji i Bugarskoj. Ako sve ovo imamo u vidu, onda bismo mogli zaključiti da tehničke ili infra-

strukturne pretpostavke za uspostavljanje i funkcionisanje međubankarskog novčanog tržišta postoje, i mi u CB smatramo da bi se moglo početi razmišljati ozbiljnije o potrebi i mogućim efektima funkcionisanja takvog tržišta i formiranja referentne kamatne stope na tom tržištu.

Kontakti koje smo imali sa predstavnicima banaka i sa predstavnicima Udruženja banaka, ukazuju da postoji potreba za referentnom kamatnom stopom na međubankarskom novčanom tržištu u BiH.

Ko treba da odredi referentnu kamatnu stopu? Da li CBBiH kao centralna institucija ili neko drugi?

Božić: Pravila formiranja referentne kamatne stope bi trebalo da propiše Centralna banka, kao regulator i učesnik na tržištu novca, ako se o tome postigne konsenzus sa ostalim učesnicima, odnosno komercijalnim bankama. Modeli kako se to radi su poznati, a raspoloživa su i iskustva zemalja koje sam spomenuo, koje imaju sličan model funkcionisanja centralne banke. Potrebno je da se novčane transakcije realizuju posredstvom raspoložive elektronske platforme i da se propišu «pravila igre» u pogledu uslova koje banke učesnici treba da ispune, zatim načina formiranja cijene ponude i tražnje, te načina praćenja postignutih kamatnih stopa. Na osnovu toga se referentna kamatna stopa, tehnički gledano, jednostavno izračunava kao odgovarajući prosjek empirijskih kamatnih stopa, a mogla bi se utvrđivati za različite rokove dospijanja, zavisno od realizovanih transakcija. Ovakva referentna kamatna stopa bi mogla biti jako značajna zato što pruža svojevrsnu percepciju banaka kao učesnika na tržištu novca o trenutnom stanju i perspektivama, ne samo na tržištu novca nego i u ekonomiji u cjelini. Ona bi istovremeno mogla biti i osnova za potencijalni razvoj nekih novih finansijskih instrumenata koji u svojoj osnovi imaju referentnu kamatnu stopu, kao i polazna osnova za konstruisanje tržišne krive prinosa koja govori o odnosu između kamatnih stopa i različitih rokova dospijanja. Kriva prinosa je veoma značajno analitičko sredstvo za praćenje i analizu uslova na tržištu novca i u ekonomiji kao cjelini.

Nažalost, u BiH je jedna od rijetkih zemalja koja nema referentnu kamatnu stopu, a još uvijek smo dosta daleko od uslova i mogućnosti da se konstruiše kriva prinosa.

U posljednje vrijeme bilo je dosta razgovora na temu da li ovakav model monetarne politike i dalje adekvatan, da li bi ga trebalo u određenoj mjeri relaksirati ili bi u tom kontekstu trebalo pripremati uslove za eventualno napuštanje modela Valutnog odbora.

Monetarni sistem u BiH funkcionira na principu currency boarda, odnosno valutnog odbora, koji na raspolaganju ima ograničen broj instrumenata monetarne politike. Naime, jedini instrument takve monetarne politike su obavezne rezerve. Da li je ipak, uprkos ograničavajućim okolnostima u tom domenu i kriznim vremenima, moguće staviti u funkciju i druge instrumente?

CBBiH funkcionira u skladu sa Zakonom o Centralnoj banci kojim nije oročena primjena modela valutnog odbora. Suština tog modela je da monetarna pasiva koju čine gotov novac u opticaju i domaći depoziti banaka i drugih rezidenata ne može biti veća od neto deviznih rezervi. Jedini klasični instrument monetarne politike u ovakvom aranžmanu funkcionisanja centralne banke jeste obavezna rezerva. To dalje podrazumijeva da Centralna banka nema ovlaštenja da kreditira državu i banke i nema funkciju kreditora u krajnjoj instanci. To je polazište i okvir za funkcionisanje Centralne banke BiH. Od osnivanja pa do danas, CBBiH je striktno primjenjivala zakonske odredbe i vodila monetarnu politiku u okviru koji je Zakonom propisan.

U posljednje vrijeme bilo je dosta razgovora na temu da li ovakav model monetarne politike i dalje adekvatan, da li bi ga trebalo u određenoj mjeri relaksirati ili bi u tom kontekstu trebalo pripremati uslove za eventualno napuštanje modela Valutnog odbora. Mi u CBBiH smatramo da je, pogotovo u vrijeme globalne finansijske krize, model valutnog odbora olakšao našu misiju i omogućio CBBiH da održi stabilnost nacionalne valute, finansijsku stabilnost u

Biografija Radomira Božića

Prof. dr Radomira Božić rođen je 1960. godine u Olovu, u BiH, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu diplomirao je 1983. godine. Magistarski rad o temi „Visoke tehnologije, strukturne promjene i razvoj privrednih subjekata“ odbranio je 1989. godine, a doktorsku disertaciju o temi „Finansiranje preduzeća i finansijsko tržište“ 1996. godine na Ekonomskom fakultetu u Prištini. Ovlašteni je revizor i investicioni menadžer. Od 1984. godine do 1992. godine radio je kao asistent i naučni saradnik na Institutu za organizaciju i ekonomiku u Sarajevu i kao predavač na Vojnoj akademiji u Sarajevu, finansijski smjer. Od 1992. do 1994. godine radio je kao finansijski direktor DP „Vezionica“ Zvornik. Od 1994. godine do 1996. godine je asistent na predmetu „Finansije“ na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Prištini, od 1996. godine do 1999. godine je, kao docent, na ovom fakultetu predavao „Bankarstvo“, a na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu predmet „Analiza bilansa“.

Od 1999. godine do 2002. godine docent je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu u naučnoj oblasti finansijskog menadžmenta, institucija i tržišta. Od 2002. godine je vanredni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Istočnom Sarajevu na predmetu „Analiza i revizija poslovanja“, na redovnom studiju predaje „Finansijske institucije i tržišta“, a predavač je i na postdiplomskom studiju. Od 2005. godine predaje „Korporativno finansijsko izvještavanje“ na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, a od marta 2008. godine je redovni profesor na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu, uža naučna oblast računovodstvo i revizija. Član je Komisije za računovodstvo i reviziju BiH, bio je član Komisije za vrijednosne papire RS u prvom sazivu, a od juna 2006. godine do juna 2009. godine bio je član Odbora za reviziju „Elektroprenosa BiH“ ad Banja Luka. Učestvovao je u izradi većeg broja naučno-istraživačkih projekata, studija, monografija i knjiga, u radu simpozija i savjetovanja, te bio mentor mnogih magistarskih radova i doktorskih teza.

Radmori Božić je nedavno imenovan za viceguvernera Centralne banke BiH.

zemlji i stabilnost bankarskog sektora. Valutni odbor se u teoriji i praksi i predlaže kao model monetarne politike u nestabilnim okolnostima i u zemljama koje bi u takvim okolnostima trebalo da uspostave i održe monetarnu i makroekonomsku stabilnost.

Ako napravimo osvrt na period tokom posljednje godine dana, kao odgovor na ispoljavanje efekata globalne finansijske krize u bankarskom sektoru u BiH, CBBiH je vršila određene intervencije u domenu obavezne rezerve kao raspoloživog instrumenta monetarne politike.

Budućnost valutnog odbora

O kakvim je intervencijama riječ?

Božić: U oktobru prošle godine snižena je stopa obavezne rezerve sa 18 na 14 posto. U novembru su izuzeti iz osnovice za obračun obaveznih rezervi novopozajmljena sredstva, dakle depoziti i krediti koje su komercijalne banke u tom periodu povlačile iz inostranstva. U januaru 2009. godine diferencirana je stopa obavezne rezerve na sredstva sa ročnošću do jedne godine,

u visini od 14 posto, i preko jedne godine u iznosu od 10 posto. Posljednja izmjena u tom smislu je učinjena u aprilu ove godine, i tada je CB snizila stopu obavezne rezerve na depozite preko jedne godine sa dotadašnjih 10 na 7 osto i iz osnovice za obračun obavezne rezerve isključila depozite Vlada koji su namijenjeni za razvojne programe. U osnovi ovih mjera je nastojanje CBBiH da omogući bankarskom sektoru u ovim kriznim uslovima da lakše održava svoju likvidnost i da podstakne komercijalne banke da, oslobađanjem dijela obaveznih rezervi, usmjere ta sredstva na izdajnije finansiranje realnog sektora. Nažalost, raspoloživi podaci ukazuju da je uprkos tome u toku 2009. godine došlo do smanjenja kreditne aktivnosti komercijalnih banaka. Opšta je procjena da su na to uticali otežani uslovi pribavljanja depozita u uslovima finansijske krize, ali isto tako i procjena kreditnih rizika od strane komercijalnih banaka koje posluju u BiH, što je determinisalo obim njihove kreditne aktivnosti. Naravno da to nije dobro u ovim aktuelnim

kriznim uslovima i da ne doprinosi održavanju nivoa proizvodnje u realnom sektoru i očuvanju radnih mjesta.

CBBiH je nedavno organizovala sastanke sa predstavnicima Udruženja banaka i sa predstavnicima entitetskih agencija za bankarstvo i tom prilikom ukazala na potrebu, odnosno pozvala komercijalne banke da razmotre mogućnosti veće kreditne podrške bankarskog sektora realnom sektoru u BiH.

Kakva su očekivanja u pogledu daljeg modela funkcionisanja CBBiH?

Božić: Rasprave koje su vođene tokom prethodnih godina na temu mogućih relaksiranja modela valutnog odbora ili njegovih značajnijih promjena, prema informacijama sa kojima mi raspoložemo nisu rezultirale nekom visoko saglasnošću u stručnim i akademskim, a pogotovo u političkim krugovima. CBBiH je nastavila da posluje po odredbama postojećeg Zakona o Centralnoj banci i mi procjenjujemo da za takve eventualne promjene ne postoje još uvijek odgovarajući uslovi. To ne znači da CBBiH kontinuirano ne prati i ne analizira razloge i faktore koji bi mogli dovesti do određenih promjena u modelu funkcionisanja i vođenja monetarne politike. Mi se pripremamo, pratimo i analiziramo iskustva drugih i smatramo da ćemo u tehničkom smislu biti spremni i za određene promjene i u domenu monetarne politike, ako i kada dođe do ozbiljnih razgovora na tu temu i kada se procijeni da postoje uslovi i odgovarajući faktori koji bi zahtijevali odgovarajuće promjene. Naravno, u tim razgovorima bićemo spremni da se argumentovano uključimo i damo svoj doprinos eventualnim promjenama monetarne politike u BiH.

Unapređenje supervizije banaka

Kakvo je vaše mišljenje o trenutnom ustrojstvu supervizije u BiH, posebno imajući u vidu činjenicu da je ona uspostavljena entitetskom, a ne na državnom nivou?

Božić: Kada govorimo o superviziji banaka u BiH, treba imati u vidu institucionalni okvir u kome je ona uspostavljena i funkcionira, sa jedne strane, ali istovremeno i aktuelne okolnosti, dakle činjenicu da je još uvijek na sceni globalna finansijska kriza, sa druge strane. Zašto ta dva pitanja povezujemo? Zato što je upravo funkcionisanje bankarskog nadzora i supervizije banaka u BiH i u aktuelnim kriznim uslovima pokaza-

lo da su oni bili efikasni i da su obezbijedili stabilnost bankarskog sektora.

Prema činjenicama i informacijama koje su dostupne javnosti, a to je ocjena i nas u CBBiH, bankarski sektor u BiH, je zahvaljujući koordiniranim aktivnostima zakonodavne i izvršne vlasti u državi, ali i nadležnih entitetskih agencija za bankarstvo, komercijalnih banaka i uz odgovarajuću koordinaciju CBBiH, uspio da održi likvidnost i bez većih problema prebrodi dosadašnji krizni period. To znači da je izdržan prvi udar na povlačenje depozita koji se desio u oktobru prošle godine i da je obezbijedena stabilnost bankarskog sektora kao cjeline. Tome je svakako doprinijela i tzv. Bečka inicijativa dogovorena nakon poptisivanja SBA sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF). Suština ove inicijative, uz aktivno učešće CBBiH, a kojoj su pristupile najznačajnije banke u BiH čije se matične banke nalaze izvan BiH, je da su centrale tih banaka obećale i obavezale se da će zadržati nivo kapitala i obezbijediti podršku svojim bankama u BiH.

Funkcionisanje bankarskog sektora u BiH tokom dosadašnjeg kriznog perioda je dovoljno dobar dokaz da je postojeći model supervizije uspostavljen na bazi zakonskih propisa, koji podrazumjevaju nadležnosti i ovlaštenja entitetskih agencija i dogovorene oblike koordinacije supervizije na relaciji entitetske agencije - CBBiH, mogao da odgovori zadacima i očekivanjima. Dakle, pružen je očigledan doprinos očuvanju i obezbjeđenju likvidnosti i stabilnosti bankarskog sektora u BiH. Pored toga, treba podsjetiti da je regulativa u pogledu nadzora i supervizije, koju prema zakonskim propisima sprovode entitetske agencije, gotovo je identična. Ta regulativa je zasnovana na međunarodno harmonizovanim pravilima i najboljim praksama, a u proces koordinacije u domenu supervizije banaka je kroz redovne aktivnosti uključena i CBBiH. Takođe treba naglasiti, da svi učesnici u tom procesu, uključujući i komercijalne banke, pažljivo prate aktuelne i očekivane promjene u domenu regulacije supervizije banaka koje su, pogotovo u po-

sljednje vrijeme, međunarodno prihvaćena i harmonizovana pravila i to pravila koja se mijenjaju i koja će se uskoro vjerovatno dodatno mijenjati. Promjena tih pravila je, prije svega, odgovor najrelevantnijih autoriteta u tom domenu na međunarodnom nivou, na dešavanja u finansijskom i bankarskom sektoru tokom ove aktuelne krize. Problemi koji su se pojavili su bili signal i nametnuli potrebu da se preispita postojeći model regulacije supervizije i da se predlože određena poboljšanja koja bi trebala da otklone probleme sa kojima se bankarski sektor suočio, da se djeluje preventivno i da se spriječi ponavljanje sličnih ili nekih drugih kriznih uslova, kada je riječ o bankarskom sektoru u cjelini.

Da li po vašem mišljenju treba nešto mijenjati u tom domenu u cilju unaprijeđenja supervizije?

Božić: Potrebno je prihvatiti i primijeniti međunarodno harmonizovana pravila i najbolje prakse iz okruženja koje su prihvaćene od najvećih autoriteta u pojedinim zemljama i na međunarodnom nivou. Takođe je potrebno imati institucionalizovan koncept koji omogućava da se takva pravila efikasno primjene. CBBiH uvažava aktuelni okvir regulacije, nadzora i supervizije nad bankama i u postojećem okviru dogovoren je model koji znači koordinaciju supervizije na relaciji CBBiH - entitetske agencije za bankarstvo. Interesantno je ukazati šta se u ovom domenu trenutno dešava. CBBiH i entitetske agencije za bankarstvo su uključeni u jedan regionalni program na temu jačanja makro i mikroprudencijalne supervizije u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u Evropskoj Uniji (EU). Riječ je o projektu koji se finansira i realizuje u okviru posebnog paketa mjera za ublažavanje krize i u koji su uključene sve zemlje zapadnog Balkana i Turska. Suština tog programa je da pomogne svim pomenutim zemljama kroz koordinirani pristup od strane Evropske centralne banke, ključnih evropskih i drugih međunarodnih institucija, da unaprijede superviziju banaka i primjene novi pristup koji u tom domenu u međuvremenu bude prihvaćen na međunarodnom nivou. Neke aktivnosti u okviru tog regionalnog programa su relaižovane u 2009. godini, a tokom naredne predviđen je nastavak veoma značajnih aktivnosti u tom domenu i u kojem će, naravno učestvovati predstavnici entitetskih agencija i CBBiH.

Banke moraju upotrijebiti najbolje metode za upravljenje rizicima

Upravljanje rizicima je odabir metoda tretiranja rizika koje će najbolje zaštititi firmu. Želimo donijeti znanje u BiH i pomoći bankarskoj zajednici da implementira međunarodne standarde za poslovanje u međunarodnom svijetu finansija, kazao je Coomans

Namjera okruglog stola „Osiguranje finansijskih institucija“, koji je organizirala Visa broker osiguranje u saradnji sa Marsh Cee iz Londona, Bosna Re i Udruženjem banaka BiH (UBBiH), bila je da se prezentiraju najnoviji vidovi osiguranja finansijskih institucija, od kojih mnogi nisu zastupljeni u BiH..

Direktor Visa broker osiguranja Fadil Ćerimagić kazao je da brokeri štite interese svojih komitenata, da oni nisu zastupnici osiguravajućih kuća, ali da sa njima sarađuju, te da je okrugli sto prilika za upoznavanje sa proizvodima iz te oblasti kojih još uvijek nema u BiH.

Pozdravljajući skup, izvršni sekretar UBBiH Mijo Mišić rekao je da se unapre-

đenjem zaštite finansijskih institucija pravi korak naprijed, da rizičnost treba smanjiti, napraviti njegovu disperziju, ali da su za to potrebni partneri.

Britanski ambasador u BiH Michael Tatham istakao je da je cilj promocija sektora osiguranja koji bitno učestvuje u finansiranju usluga u Velikoj Britaniji koja posvećuje veliku pažnju toj oblasti. Prema njegovim riječima, u tome su treći u svijetu i prvi u Evropi sa opsegom osiguranja od 418 miliona funti, dok je tržišni lider u osiguranju kompanija Marsh Cee iz Londona.

Direktor te kompanije Louis Coomans smatra da je osiguranje finansijskih institucija jedna od najdelikatnijih oblasti, a da je procjena rizika relativna kategorija, jer ono

što je za nekoga rizik za drugoga ne mora biti, te da je veoma važno kategorizirati glavne rizike.

- Za bankarstvo je važno kako uspostaviti procedure, kontrole i smanjiti rizike. Imamo više od 2.000 klijenata u cijelom bankarskom svijetu. Od toga je 800 u Evropi.

Želimo donijeti znanje u BiH i pomoći bankarskoj zajednici da implementira međunarodne standarde za poslovanje u međunarodnom svijetu finansija - rekao je Coomans.

Usklađenost sa Basel II

Govoreći o konceptu osiguranja za finansijske institucije, s posebnim akcentom na primjenu standarda Basel II, direktor Marsh Hrvatska Svanimir Steiner je naglasio da banke moraju upotrijebiti najbolje metode za upravljenje rizicima kojima su izložene, odnosno upravljanje rizicima je odabir metoda tretiranja rizika koje će najbolje zaštititi firmu.

- Za to se koristi Advanced measurement approach (AMA), odnosno set tehnika za mjerenje operativnih rizika propisan Basel II. U SAD sve banke veće od 250 milijardi dolara moraju koristiti AMA. Basel II dozvoljava bankama da razviju svoje modele izračuna i kvantifikacije potrebnog kapitala za operativne rizike i pruža im mogućnost, da ukoliko su im police sukladne propisanim standardima, smanje potrebni „operational risk capital“ do 20 posto, te tako ostvare velike uštede. Marsh pomaže bankama da im police osiguranja budu sukladne zahtjevima Basel II - ukazao je Steiner.

On je naveo da u proizvode osiguranja

spadaju osiguranje imovine, javne, zakonske odgovornosti, osiguranje odgovornosti poslodavca, prema zaposlenima i za povrede radnog prava, zatim osiguranje od nepoštenih radnji, profesionalne odgovornosti, osiguranje odgovornosti direktora i menadžera, neovlašteno trgovanje, cyber odgovornost, odnosno osiguranje od kompjuterskog kriminala, kao i fiducijarna odgovornost ili izloženost riziku lošeg raspolaganja tuđim novcem.

Na dosadašnja iskustva osiguranja banaka u BiH osvrnuo se Anis Hadžialagić iz Bosna Re. On je kazao da je za prvih šest mjeseci ove godine u našoj zemlji bilo 35 pljački banaka koje su se dešavale svakih deset dana. Ukupni otuđeni iznos bio je 21.304.299 BAM.

- Očekujemo pad novca u transferu, ali povećanje pronevjera. Ključna stvar je razumjeti rizik, da znamo šta kupujemo. Banke nam dostavljaju upitnike bez svih informacija i tako ne možemo da utvrdimo rizik. Obrazloženje banke je da je to poslovna tajna. Ne možemo da utvrdimo premiju ako ne znamo koliki je rizik, koliko je novca u pitanju. O tome se ne govori. Bankari ne razumiju neke stvari oko rizika. Drže ogroman novac na šalterima ili bankomatima. Nije isto držati novac na ulici ili unutar banke - istakao je Hadžialagić i napomenuo da je novac u transportu najekspoziraniji rizik.

Hadžialagić smatra da postoji nerazumijevanje kod obračuna premija, odnosno da osiguravajuće kuće koriste tarife od prije 25 godina, umjesto da premiju vežu za iznos novca preuzet u nekom vremenskom periodu. On također kaže da su kod procjene štete procedure komplikovane i duge, pa se klijenti bune, što ne nailazi na reakciju, a kao nedostatak navodi i činjenicu da zaštitarske agencije u BiH nisu prihvatljive za reosiguranje, jer ne pokazuju želju da urade pregled rizika i imaju propuste kod sigurnosnih procedura.

Posebni rizici

BBB osiguranje (Banker s Blanket Bond), odnosno osiguranje od nepoštenih radnji i PI osiguranje (Professional Indemnity) ili osiguranje profesionalne odgovornosti bile su teme izlaganja direktora Marsh Slovenija Gregora Dostala. On je rekao da je BBB osiguranje napravljeno posebno za bankarstvo, ali se može primijeniti i na druge finansijske institucije. Omogućava

zaštitu od posebnih rizika, koji su prisutni u bankarstvu, kao što su zlonamjernost uposlenika, gubitak gotovine u prostorima banke, transportni rizici, zatim pronevjera, šteta zbog krivotvorenih novčanica i kovanica, te šteta na drugoj imovini zbog krađe ili provale. To osiguranje se može ugovoriti i za štete povezane s izdavanjem novca na bankomatima, štete zbog kidnapovanja i ucjene, zbog kompjuterskog kriminala, štete u vezi sa sefovima i astranakama, kao i druga posebna pokrića.

- PI osiguranje za bankarstvo u temelju pokriva odštetne zahtjeve trećih osoba zbog civilne odgovornosti za događaje koji su nastali zbog profesionalne pogreške. Veoma široko pokriva, zato je potrebno detaljnije definirati mnogo posebnih situacija i mogućih isključenja. Nema sveobuhvatnih standarda što civilna odgovornost pokriva, zato nemamo standardnih uvjeta, nego se oni rade za pojedine države - pojasnio je Dostal.

Za Dennisa Gattingera iz Liberty Mutual Insurance Europe Ltd. prednost kupovine osiguranja odgovornosti direktora i menadžera je što se tako štiti imovina kompanije i uposlenika.

- Do sada u Evropi nije bilo potraživanja od direktora, ali se ono u zadnjem ovogodišnjem kvartalu povećalo 50 posto. Imamo opciju kojom se štiti pokrivenost direktora osiguranjem. Imate veću zaštitu za direk-

tore i službenike. Imate slučaj da Nadzorni odbor želi osigurati ličnu imovinu, imovinu kompanije, komparativnu imovinu, kapital. Neko hoće da osigura samo članove Upravnog odbora i njihovu imovinu.

Pod gubitkom smatramo troškove odbrane u sudskim postupcima, skupe advokate, te troškovi za kaznene odredbe. Tužbe se mogu pokrenuti protiv kompanije, obično zbog loše prodaje i pogrešnog predstavljanja imovine u tom procesu ili pogrešnog pristupa u prodaji. I dioničari su u tim uslovima na gubitku i oni mogu podnijeti tužbu. Za to je odgovoran direktor - kazao je Gattinger.

Barbora Bechnak iz Marsh Slovačka govorila je kako se što brže može nadoknaditi šteta u BBB osiguranju, odnosno izmiriti takve odštetne zahtjeve, što obično dugo traje.

- Najveća šteta se može napraviti u početku pri ugovaranju police osiguranja. Za interesiranu stranu treba da ispuni formular koji predstavlja dio police. Osiguravatelj odlučuje da li će preuzeti rizik i u kojoj mjeri. Sve treba biti poznato prije osiguranja. Najvažniji je taj formular i upitnici. Za odgovore ste odgovorni vi, a ne osiguravatelj. U formularu prijedloga osiguranja moraju se uničiti svi detalji. Proces se ubrzava ako je sve što je potrebno dokumentirano. Treba biti na sigurnoj strani i ugovoriti policu osiguranja, ali treba zapamtiti da samo osiguranje nije i prevencija - zaključila je Bechnak.

Sa okruglog stola

Uskladiti podzakonska akta sa Zakonom o zaštiti potrošača

Niko ne kaže ko treba precizirati uslove pri sklapanju ugovora sa klijentom. Nama su potrebna jasna pravila i mi ćemo ih poštovati. Ne može biti sankcija bez normi.

Analizirajući proces prekršajnih postupaka protiv banaka u oblasti potrošačkih kredita, Komisija za pravnu regulativu Udruženja banaka BiH (UBBiH) je na svojoj sedmoj sjednici konstatirala da su banke prepuštene same sebi, jer je sasvim izostala zakonska obaveza nadležnih i odgovornih institucija, najprije agencija za bankarstvo da usklade svoja podzakonska akta sa Zakonom o zaštiti potrošača BiH (ZZP).

Naime, prema mišljenju Komisije, upravo je neprimjenjivanje člana 130. toga Zakona, koji podrazumijeva usklađivanje podzakonskih akata entiteta sa ZZP, uslovio neprimjerene okolnosti za poslovanje banaka koje se sankcioniraju, uprkos nepostojanju jasnih pravila ponašanja kojima bi se precizirali uslovi njihovog radu u tom domenu.

- Banke u takvim okolnostima ne znaju kako da se ponašaju. Zakon je nejasan i nedorečen. Nama su potrebna jasna pravila i

mi ćemo ih poštovati. Ne može biti sankcija bez normi - rečeno je na sjednici i istaknuto da se agencije za bankarstvo moraju konačno aktivirati i preuzeti odgovornost.

Zaključeno je da se od Ministarstva trgovine traži donošenje podzakonskih akata neophodnih za efikasnu i djelotvornu primjenu ZZP. Banke koje su potpisale Memorandum o razumjevanju sa matičnim bankama, posebno će o tome obavjestiti Međunarodni monetarni fond (MMF).

Izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima u FBiH, prema mišljenju Komisije za pravnu regulativu, nisu prihvatljive, jer je taj zakon u sukobu interesa sa Zakonom o bankama koji je lex specialis i kao takav se primjenjuje na banke.

Komentirajući pismo Ministarstva finansija Republike Srpske, koje se tiče izvršenja mjenice, ocijenjeno je da ono predstavlja pogrešno tumačenje Zakona o mjenici i Zakona o finansijskom poslovanju.

Zajednički je stav da banke treba izuzeti od člana izmijenjenog Zakona o notarima FBiH, koji propisuje da je prilikom upisa u poslovni registar za svaki privredni subjekat neophodna i notarska obrada. To stoga što, naglašeno je, banke imaju svog regulatora koji primjenjuje lex specialis propise.

Izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima u FBiH, prema mišljenju Komisije za pravnu regulativu, nisu prihvatljive, jer je taj zakon u sukobu interesa sa Zakonom o bankama koji je lex specialis i kao takav se primjenjuje na banke.

Sjednica Komisije za pravnu regulativu UBBiH

Aktivirati međubankarsko tržište novca

Potrebna su sredstva da se pokrene tržište. Ne treba ih držati sa strane, nego ih staviti u funkciju ekonomije. Apsurd je novac tražiti vani

Razmatrajući informaciju o realiziranim aktivnostima i efektima po zaključcima okruglog stola „Unaprijeđenje kastodi poslovanja u BiH“, dogovoreno je da Udruženje banaka BiH (UBBiH) uputi zahtjev ministru finansija i trezora BiH da se inicira definisanje ISIN kodova za državni nivo i formira tijelo za njihovo izdavanje. Takođe je zaključeno da se upute dopisi Sarajevskoj berzi i Registru vrijednosnih papira FBiH sa naznakom da je, kroz zamjensku agenciju, Republika Srpska iznašla rješenje, te da se na temelju toga pronade modus i za Federaciju. Ukazano je da na federalnom nivou još uvijek nisu utvrđeni ISIN kodovi bez kojih nema berzanskog poslovanja.

- Treba ustanoviti prelaznu varijantu do konačnog rješenja. Federacija je pasivno, a RS je to već riješila. Imamo tržišni materijal, ali sa njim ne možemo trgovati, jer nema ISIN kodova - ocijenjeno je na proširenoj sjednici Komisije za tržište novca i kapitala UBBiH, kojoj je prisustvovao i predstavnik

Centralne banke BiH (CBBiH). Komisija smatra da je neophodno, preko Platforme za međubankarsko tržište novca, aktivirati tržište novca u BiH, odnosno međubankarsku trgovinu i da bi, u tom pogledu, bilo efikasno uključivanje CBBiH na domaće tržište novca, plasmanom dijela vrijednosnih papira, blagajničkih zapisa.

- Potrebna su sredstva da se pokrene tržište. Ne treba ih držati sa strane, nego ih staviti u funkciju ekonomije. S jedne strane tržište traži novac, s druge strane banke su prelikvidne zbog rigidnih propisa - rečeno je na sjednici.

Ukazano je na činjenicu da je za međubankarsko tržište novca, kroz donošenje odgovarajuće regulative, potrebno stvoriti uslove za formiranje referentne kamatne stope, te da to treba da uradi CBBiH.

Zaključeno je da se u najkraćem roku održi okrugli sto na tu temu, uz prisustvo predstavnika banaka, CBBiH i agencija za bankarstvo. Ocijenjeno je da treba podržati izmjene i dopune Zakona o tržištu hartija

od vrijednosti Republike Srpske. Međutim, zbog zakonske neujednačenosti među entitetima, koja, između ostalog, uzrokuje mnoštvo teškoća stranim investitorima, potrebno je sve propise u FBiH i RS koji se odnose na banke, uskladiti sa evropskim zakonima, ali i na državnom nivou.

Stav Komisije za tržište novca i kapitala je da se zbog lošeg efekta po banke, koji rezultira njihovo učešće na tenderima i politike pružanja određenih bankarskih usluga bez naknade, uputi poziv svim članicama UBBiH da prilikom nuđenja usluga osnov bude cijena koštanja.

Potrebna su sredstva da se pokrene tržište. Ne treba ih držati sa strane, nego ih staviti u funkciju ekonomije.

Stav Ministarstva finansija FBiH je diskriminirajući

Komisija smatra da se odbedbom Zakona o porezu na dohodak jedan dio populacije, odnosno bankarski radnici, dovode u neravnopravan položaj u odnosu na druge i napominje da tretman mora biti isti za sve građane

Komisija za računovodstvo i poreze Udruženja banaka BiH (UBBiH) je, na svojoj četvrtoj sjednici, konstatovala da treba preispitati stav Federalnog ministarstva finansija (u primjeni Zakona o porezu na dohodak) da će se u ovoj godini povoljnijim kreditima i pozajmicama, za koje treba obračunavati oporezovanu korist, smatrati oni krediti i pozajmice, odobreni nakon 1. januara ove godine, koje je poslodavac zaposleniku dao bez kamata ili sa kamatom nižom od tržišnog prosjeka, te se u tom slučaju korist koju je uposlenik ostvario utvrđuje kao oporezovani prihod. U obrazloženju se navodi da taj prihod čini razlika kamata obračunatih primjenom prosječne kamatne stope i ugovorene beneficirane kamatne stope, dok bi oporezovani prihod kod beskamratnog kredita bio u visini obračunatih kamata po prosječnoj kamtnoj stopi.

Takav stav Komisija smatra diskriminirajućim, jer se jedan dio populacije, odnosno bankarski radnici, dovode u neravnopravan položaj u odnosu na druge. Komisija smatra da tretman mora biti isti za sve građane. Ocijenjeno je da se tumačenje ministarstva ne može odnositi na poslovne banke koje su registrovane i imaju odobrenje za obavljanje kreditnih aktivnosti, te kamatnu stopu utvrđuju na samom tržištu kao rezultat odnosa ponude i potražnje, tako da na taj način utvrđena kamata po odobrenim kreditima treba da ima tretman tržišne kamate. Bilo je riječi i o porezu po odbitku za kreditne linije iz međunarodnih finansijskih institucija. Naime, takvi krediti su oslobođeni te vrste nameta ukoliko su potpisani međudržavni ugovori objavljeni u službenim glasilima. Međutim, u našem slučaju postoje, napomenuto je, potpisani ugovori, ali nisu službeno verifikovani, zbog čega

se onda zaračunava porez po odbitku koji međunarodne finansijske institucije neće da priznaju, uz obrazloženje da su potpisali ugovor sa BiH.

- Imamo sporazume koji nisu objavljeni. Država to treba formalno da završi. Neko nije odradio posao - rečeno je na sastanku. Odlučeno je da se ta problematika sublimira, nakon čega će uslijediti obraćanje državnim ministru finansija. Stav Komisija za računovodstvo i reviziju je da se potvrde o rezistentnosti izdaju jednom godišnje čemu ide u prilog i činjenica da se godišnje prijavljuje porez na dobit. Jedan od zaključaka je i da se od Vijeća ministara BiH zatraži ažurirana lista zemalja sa kojima je naša država potpisala sporazum o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.

Sjednica Komisije za računovodstvo i poreze

U obrazloženju se navodi da taj prihod čini razlika kamata obračunatih primjenom prosječne kamatne stope i ugovorene beneficirane kamatne stope, dok bi oporezovani prihod kod beskamratnog kredita bio u visini obračunatih kamata po prosječnoj kamtnoj stopi.

Budućnost banke zavisi od njene sposobnosti da se održi na tržištu

Sve više idemo sa transakcionog ka bankarstvu fokusiranom na razvoj odnosa sa klijentima uzimajući u obzir njihova životna razdoblja. Usluge su upakovane i predstavljaju paket rješenja sa kojima se klijent suočava u različitim fazama. Prelazimo iz svijeta bankarskih institucija u svijet institucija koje pružaju usluge

Procjena i upravljanje kreditima tema je seminara koji je, u organizaciji Udruženja banaka BiH (UBBiH) i u saradnji sa Agencijom za transfer finansijske tehnologije (ATTF) iz Luksemburga, održan u Sarajevu. Učesnici seminara su ukazali na teškoće sa kojima se susreću u radu, između ostalog na kreditni rizik, rad sa lošim projektima, te na nedovoljno pravih ideja.

- Seminar je prilika da vidite šta radite u svojim bankama na primjerima kreditne aktivnosti i da razmijenite iskustva. Bankari zapadnoevropskih zemalja nemaju razloga biti posebno ponosni zbog posljednje finansijske krize. Zato je nama teško doći ovdje i učiti vas kako da radite. Mi možemo samo da vam ukažemo na mogućnosti i damo preporuke. Treba da govorimo o samim osnovama naše aktivnosti, što je veoma važno za kreditnog analitičara. Koja su to važna pitanja na koja treba dobiti dobre odgovore i kako donijeti valjanu kreditnu odluku u teškim uslovima rada? I kada imamo dobre prakse zavisimo od okruženja - rekao je predavač na seminaru, ekspert ATTF Andre Tajmans (Tajmans).

Najveći rizici

Osvrćući se na teškoće u oblasti procjene i upravljanja kreditima, koje on ilustrativno naziva "Banana skins" ili "Kore od banane", Tajmans kaže da se moramo "okliznuti" o neki problem.

- U 2008. godini kreditni rizik je bio na 10. mjestu liste najvećih rizika, a rizik likvidnosti na 20. poziciji i taj rizik je danas, uz postojeću finansijsku krizu, jedan od najvećih rizika. Na 23. mjestu bio je rizik makroekonomskog okruženja, a on je uz rizik likvidnosti vezan za kreditni rizik. Slijedio je, zatim, rizik kvaliteta menadžmenta, te rizik vezan za refinansiranje. Rizici koji

najbrže postaju važni su kreditni rizik, makroekonomski trendovi, zatim konkurencija, refinansiranje i rizik likvidnosti. Međutim, banke ne "umiru" od kreditnog, nego rizika likvidnosti. One nastavljaju da rade i sa 40 posto neotplaćenih kredita, ako imaju priliv likvidnih sredstava. Ako taj priliv nije kao što je procjenjeno da će biti, ta se sredstva ne mogu angažovati u nove projekte, ali banka može funkcionisati - rekao je Tajmans. Za sudionike seminara, uposlenike bh. banaka, kreditni rizik leži u oblasti sigurnosti naplate plasiranog kredita, kao i nepostojanje instrumenta osiguranja. Rizik neotplaćivanja kredita vezan je za finansijske pokazatelje, kvalitet kreditora i makroekonomske trendove. Kada radite s klijentima, istaknuto je, potrebno je da on bude likvidan, da ima depozit, da se vidi da je kreditno sposoban. Tajmans je naveo da bankari preuzimaju ri-

ziko od klijenta dajući mu kredit. Kreditni rizik je rizik da sredstva neće biti vraćena ili vjerovatnoća neotplate.

- Mi procjenjujemo kolika će biti vjerovatnoća sposobnosti našeg klijenta da vrati kredit. Procjenjujemo rizik otplate ili neotplate, a to je vjerovatnoća difolta. Tradicionalan način rada je da imate kreditne dosjee, kreditno iskustvo i kvalitet vašeg "nosa", osjećaj, a banke koje su više sofisticirane uključuju Basel II, odnosno mijenjaju "nos" određenim procentima o vjerovatnoći difolta - kazao je Tajmans i dodao da je informacija jako bitna za donošenje odluke.

On navodi da je za donošenje odluke bitno da li su informacije u kreditnim dosjeima pouzdane, a neophodno je i tražiti što više dodatnih informacija. Prema njegovom mišljenju, glavno pitanje kod upravljanja kreditima je kada se zaustaviti u traženju tih

Sa seminara

informacija koje treba preraditi i na temelju kojih treba pratiti kredit, te pripremiti se za donošenje odluke.

- Veoma je važno kako vi vidite vaš kreditni portfolio u budućnosti. Da li je to rezultat izbora, strategije ili tržišta? Imate novac, projekte i povećavate kreditni portfolio, kao i relani udio vašeg kreditnog portfolija u ukupnoj aktivi. To je suštinski dio strategije koji treba da imate. Ključno je koji je udio kreditnog portfolija u ukupnoj aktivi uz rizik povrata. To je pitanje strategije, ali i interne organizacije. Na strateške elementa treba gledati iz "ptičije perspektive", pogledom iz "helikoptera". Kakva je slika vaše banke trenutno i u naredne tri godine? Koje su posljedice vaše odluke na internu organizaciju? Upravljanje bilansom nije nešto što ćete provjeriti nakon, nego je alat upravljanja banke prije nego bilo šta uradite, kako vidite i planirate da vaš bilans stanja izgleda u budućnosti - ocijenio je Tajmans.

Usluge prioritet

On smatra da treba raditi na snižavanju troškova, na cijeni rizika, troškovima administracije, a u korist prihoda, što spada u kreditno upravljanje.

- Kreditno upravljanje je stvar adekvatne poslovne strategije, efikasne interne organizacije, menadžmenta, a što se tiče procjene govorimo o efikasnom tretmanu defolta i informacijama koje posjedujemo. Efikasan tretman informacije zavisi od menadžmenta i efikasne unutrašnje orga-

Učesnicima podijeljeni certifikati

Učesnicima seminara "Procjena i upravljanje kreditima" certificate je uručio Samir Lačević, rukovodilac za bankarske poslove, edukaciju i trening u UBBiH.

- Zahvaljujemo se Ministarstvu vanjskih poslova Luksemburga, ATTF-u iz Luksemburga na pomoći oko organizacije seminara i samom predavaču kojeg smo imali čast da slušamo. Nadam se da ćete utiske sa ovog seminara prenijeti vašim kolegama - kazao je Lačević.

nizacije - kazao je Tajmans. Na seminaru je rečeno da je prisutan trend vraćanja osnovnom poslu, privlačenju depozita iz kojih se daju krediti i ukazano na problematične zajmove, kao i na načine kako ih izbjeći, te kao njima upravljati.

- Strategija je da planiramo za budućnost. Kompanije su kao ljudska bića. Sve više idemo sa transakcionog ka bankarstvu fokusiranom na razvoj odnosa sa klijentima uzimajući u obzir njihova životna razdoblja. Usluge su upakovane i predstavljaju paket rješenja sa kojima se klijent suočava u različitim fazama. Prelazimo iz svijeta bankarskih institucija u svijet institucija koje pružaju usluge - kaže Tajmans. Praveći poređenje između strategije i organizacije, on ističe da je strategija umjetnost izbora bitke koju želimo dobiti, a organizacija umjetnost dobijanja bitke koju smo izabrali, te da je suštinsko pitanje koju bitku želimo dobiti. On navodi da je kreditna politika živući instrument i da se

Na seminaru je rečeno da je prisutan trend vraćanja osnovnom poslu, privlačenju depozita iz kojih se daju krediti i ukazano na problematične zajmove, kao i na načine kako ih izbjeći, te kao njima upravljati.

bar jednom godišnje treba revidirati i vidjeti da li je u skladu sa realnošću i konstatuje da se teško učimo na greškama iz prošlosti.

- Stalno ponavljamo greške. Zato se kaže da su bankari i investitori poput stada, idu jedan za drugim i misle da i nije toliko strašno što gube novac, jer ga i drugi gube. Međutim, situacija bi bila drukčija kada bi gubitnici bili suočeni sa bankama koje zarađuju. Drugačije bi poimali stvari - smatra Tajmans. Bilo je riječi i o sistemskom riziku koji se stvara koncentracijom, odnosno smanjivanjem broja banaka. Prema jednoj od definicija pod sistemskom bankom se smatra ona banka koja ima deset posto prihoda u ukupnom bankarskom sistemu.

- Sistemski podrazumijeva domino efekat u slučaju da se jednoj banci nešto desi, pa su zbog toga mnoge zemlje odlučile da se za takav rizik plaća osiguranje. To je važno u slučaju dramatične situacije, kao prošle godine. Kako banke propadaju, vlasti pokušavaju da izbjegnju takve bankrote. Mnoge države su uložile dosta novca u banke koji sada pokušavaju da vrate, kako bi ponovo mogle raditi što žele - rekao je Tajmans i dodao da se danas u bankarstvu mijenja mišljenje i traži se način spajanja starog sistema sa modernim tehnologijama u toj oblasti.

Zadovoljstvo klijenta

Prema njegovom mišljenju, glavni problem je kombinacija ljudskih i logističkih resursa, jer je cilj pružanje što bolje usluge, ali uz smanjenje operativnih troškova.

- Za održivost vaših uspjeha i vaših rezultata potrebna je ocjena da li su vaši klijenti zadovoljni onim što dobijaju u vašoj banci. Kakav je odnos vaše lojalnosti i profitabilnosti? Ako je nizak stepen vaše profitabilnosti, a visok lojalnosti, onda tu nastaje problem. Međutim, ako su obje kategorije na visokom nivou, onda je to za vas odlično. Vrijednost

Duro Beronja,
Komercijalna banka Banja Luka

- Veoma visoku ocjenu dajem ovom seminaru koji je u ovom, kriznom periodu dobro došao. Meni su pojmovi koji su obrađeni dosta poznati, kao i predavač, s obzirom da sam često prisutan na seminarima. Razgovarao sam sa drugim učesnicima i svi su zadovoljni.

Na seminaru smo čuli neke novine koje se mogu primjeniti u praksi. Mislim da će svima dobro doći znanje sa seminara u poslu, pogotovo kod mladih, koji se dosada nisu susretali sa određenim pojmovima i imaju manje iskustva.

Dobar je spoj između analize kreditnih prijedloga i rizika tokom donošenja konačne ocjene. Seminar je pružio ono što smo i očekivali. Seminara na ovu temu treba više, jer je kreditni rizik veoma bitan u bankarstvu, jer banka može da dođe u jako lošu poziciju zbog mnogih rizika, ali onaj kreditni je među vodećim koji može uzrokovati haotično stanje. Svi ostali rizici, kamatni, devizni i rizik likvidnosti mogu se na neki način pratiti. Međutim kod kreditnog rizika postoji specifičnost, jer dosta zavisi od odluke ljudi i on nosi, da kažem najveću dozu rizičnosti.

za klijenta se ne može stvoriti ako banka ne stvara vrijednost za zaposlene, koji su ambasadori banke. Koje su motivacije za uposlenika u obavljanju posla? Visina plate kao motiv može najviše razočarati. Šta banka radi na kreiranju vrijednosti za zaposlene kao ličnosti? Ako ona to radi i vi ćete moći kreirati vrijednost za nju - smatra Tajmans. Za njega je važno povećavati bazu klijenata kako bi se povećao povrat prihoda koje od nas treže klijenti, dioničari, zaposleni, ali u skladu sa ograničenim rizicima. Budućnost jedne banke zavisi od njene sposobnosti da se održi na tržištu.

- Dvije najvažnije pokretačke snage su zadovoljstvo klijenta, što je rezultat uticaja važnosti internih procesa u cilju kreditne aktivnosti banke, te analiza odluka da bi se povećala efikasnost procesa koji nije orjentisan prema klijentu nago prema navikama

Utisci sudionika seminara „Procjene i upravljanje kreditima“

Maja Vučijak, Bor banka Sarajevo:

- Predavač ima jako bogato iskustvo u bankarskom sektoru i na jedan pristupačan i razumljiv način prenosi svoje iskustvo i znanje. Tema je, mislim sveobuhvatno obrađena i na adekvatan način prezentirana. Dosta toga sam naučila s obzirom da nemam preveliko iskustvo.

Ines Krnić, Raiffeisen banka BH :

- Organizacija seminara je jako dobra. Tema mi je od ranije poznata, s obzirom na poslove koje obavljam u banci. Seminar je dopuna onoga što već poznajem. Dobar je i pristup temi, jer su na ilustrativan način prezentovani određeni segmenti u oblasti procjene i upravljanja kreditima.

banke - rekao je Tajmans. Ocjenjujući efekte globalne krize, Tajmans je kazao da je jedna od mjera bila da Vlade daju garanciju za međubankarsko djelovanje, ali nakon pada Lehmon Brothers to je povjerenje izgubljeno. Zato su državne garancije bile važne da bi se vratilo povjerenje.

- Jedna od mjera je bila povećanje osnove kapitala. U bliskoj budućnosti će doći do povećanja kapitala prvog reda, što već neki rade. Na taj način će se iščistiti stanje na tržištu, najbolji će isplivati, ali uz sistemski rizik, jer se stvara veliki broj loših institucija.

U osiguranju depozita podignut je limit na 100.000 eura, ali se sada raspravlja ko

će to na kraju platiti. Banke treba da plate velike iznose. Problem može nastati ako se povećavaju loši krediti i istovremeno smanjuje likvidnost. Da li će doći do priliva novog kapitala od banaka majki i da li će klijenti moći da otplate kredite zavisi od finansijske sposobnosti stanovništva, zatim da li ima straha za sigurnost vlastitog novca koji je možda bolje čuvati negdje drugo nego u banci, te da li građani imaju povjerenja u državu, odnosno Vlade, uprkos njihovoj garanciji. Iz finansijske se krećemo u ekonomsku, a onda u socijalnu krizu. Što se tiče finansijske krize, situacija je stabilizovana, ali je sada kriza u ekonomskom sektoru - zaključuje Tajmans.

Dodjela certifikata

Poštivanjem potrošača do povratka povjerenja u banke

Vrijeme recesije vraća nam sjećanja na ona ne tako davno prošla vremena kad su brojne teško stečene uštede nestale u propalim bankama a s njima i povjerenje građana u bankarski sustav. Povećanje kamata i optužbe za lihvarenje protiv nekih banaka u BiH, doprinosi sveopćem negativnom imidžu ovih finansijskih institucija koje se "bogate na teret građana" i posluju odlično u svim uvjetima. Banke, za razliku do građana, ne osjete krizu. U ovom razdoblju sveopće krize, koja zapravo nije nikakva novost u BiH, koja je svih ovih godina stalno u nekoj krizi, poštivanje Zakona o zaštiti potrošača uistinu je minimalan zadatak za banke. Potrošač mora biti upoznat sa svim ugovornim obavezama, uključujući i uvjete za promjene godišnje kamatne stope. Bitno je da se precizira ne samo kad se mijenjaju kamate, nego i da se jasno obrazloži zašto su krediti poskupjeli i pod kojim okolnostima se kamate mogu povećavati. To su temeljna prava potrošača od kojih banke ne smiju bježati ako žele dugoročno uspješno poslovati, a svaki partnerski odnos temelji se prije svega na povjerenju, zar ne?

Banke BiH u europskom društvu

Kao što je već poznato, Udruženje banaka BiH (UBBiH) primljeno je u srpnju za pridružnog člana Evropske bankarske federacije (EBF) sa sjedištem u Briselu. U Udruženju banaka BiH pristup tom europskom udruženju ocjenjuju kao priznanje bh. bankarstvu koje se ovim približava Evropskoj uniji (EU), za čiji je bankarski sistem i evropske standarde direktno vezano naše bankarstvo. Kao ciljevi EBF-a navode se među ostalim dobra reputacija bankarskog sektora i njegov ne samo ekonomski nego i društveni značaj, promocija regulative EU, zalaganje za slobodnu i fer tržišnu konkurenciju, podrška efikasnosti i konkurentnosti banaka,

kao i širenje značaja korporativne društvene odgovornosti bankarskog sektora.

Podcrtala bih dio o tome da banke imaju i društveni značaj te odgovornost prema društvu i građanima. Banke su neophodne za razvoj svakog gospodarstva, ali pritom valja voditi računa i o tome kako se odnose prema svojim klijentima, na način da poštuju njihova prava i da preuzmu ulogu u njihovoj edukaciji. Edukacija potrošača trebala bi biti obveza svake kompanije, pa tako i banaka, koje su jedne od najznačajnijih institucija u svakom društvu. Nadam se da će to banke u BiH prepoznati te da će u većoj mjeri poštovati svoje klijente, odnosno potrošače i pritom se ugledati na kolege koji posluju u razvijenim europskim zemljama.

Reforme u BiH

Kaže narodna izreka kako u svakom zlu ima nešto i dobra, tako i u ovoj našoj krizi vidim priliku da se konačno nešto promjeni u BiH. Po broju predsjednika, vlada, ministara i još ne znam ni sam kakvih funkcionera jedni od vodećih smo na svijetu. Možda nam se jedino u fudbalu s Čirom bolje posreći. Iz dana u dana svima je jasno da to ne funkcionira, umjesto da rješavaju probleme oni ih umnožavaju i umjesto da krenemo naprijed mi sve više idemo unatrag. Na svakom koraku susrećemo se s neljubaznom, neškolovanom, nesposobnom i prekobrojom birokratijom. Ne može čovjek riješiti ništa a da ne bude komplikovano i da ne izgubi živce, vrijeme i pare. Kad već, do sada, mi nismo znali riješiti svoj problem možda nam ga riješi MMF.

Svi su deklarativno za reforme i promjene, ali svako se drži svoga i niko ne da se dira u njegovo. Kad bi nekog nesposobnog trebalo otpustiti, onda je najčešći scenarij „ne moj ovoga taj je moj, drugi je naš a treći njihov“. Svi oni koji se ne uklapaju u ovakvo šemu, a stručni su i htjeli bi istinski prodrmati ovu našu „žabokrečinu“, moraju se

maknuti milom ili silom. Međutim, kad dođe neko sa strane ko MMF, oni samo odrežu, pa kome pravo kome krivo. Ako već daju pare, onda se imaju pravo i pitati! Vjerujem da će oni srezati ovu našu nabujalu birokratiju i da će je svesti u prihvatljive okvire kad već mi nismo htjeli i znali. S druge strane, jasno mi je što to mi nismo napravili do sada, jer lako je upravljati tuđim parama dok ima ali ajde ti upravljaj kad je kasa prazna. Iako vjerujem da će MMF napraviti reda opet se bojim nekih iskustava iz drugih zemalja poput Argentine.

Za dozu moje skepse zaslužan je i nedavni samit kako ga popularno nazvaše Dayton 2. Nije Amerika i Dayton već BiH i Butmir. Opet za istim stolom Amerikanci, Bošnjaci, Hrvati, Srbi i drugi evropski i međunarodni zvaničnici. Svi se slažu da postojeće stanje nije dobro, međutim rješenja nema. Srbi ne daju Republiku Srpsku, Bošnjaci bi htjeli samostalno vladati, a Hrvati se ne mogu međusobno dogovoriti što bi oni. Još jednom očekivanja su bila velika, a na kraju ništa. Pomaka nema i svako goni po svome. Nisu međunarodni zvaničnici organizirali ovaj samit što nas vole već da opravdaju svoje postojanje i uložene pare u projekt „cjelovita BiH“ koji nikako da dadne rezultat. Bez obzira na ovaj nesretni rat i sve ono što je napravio na ovim prostorima, mislim da je krajnje vrijeme da se okrenemo sami sebi, ko do jučer komšije komšijama i da iznađemo rješenje. Neka mi svi oprostite, ali nema tog strance ko je u stanju voljet ovu zemlju ko mi koji smo tu rođeni i kome je više stalo da se ovo neodrživo stanje čim prije promjeni, jer kako bi rekao jedan moj komšija: „Jao onome kome drugi sa strane meće red u kući“.

Svoje primjedbe i pohvale možete poslati na adresu Julijana Mikulić Jurković, Kneza Branimira 2b, 88000 Mostar, Tel.: 036 444 213, fax: 036 444 219, e-mail: julijana.mikulic.jurkovic@hypo-alpe-adria.com ili bhbankar@ubbih.ba

BH.BANKAR

Bilten Udruženja banaka Bosne i Hercegovine • Билтен Удружења банака Босне и Херцеговине • Bilten Udruge banaka Bosne i Hercegovine • Banks Association of Bosnia and Herzegovina Bulletin